

אתב בבית מקדשא דיי
 לנגרא דיומנא: א לדוד
 תשבחתא ליי הא ארעא
 ובריתאה תבל ודיתבין
 בה: במטול די הוא על
 ימיא שוי שתסהא ועל
 נהרותא אתקנאה: ג מן

חיי ושבתיי בבית יהוה לארץ ימים: פ
 כד א לדוד מזמור ליהוה הארץ ומלואה
 תבל וישבי בה: ב פיהווא עלימים יסדה
 ועל נהרות יכוננה: ג מי יעלה בהרי יהוה

רש"י

(ב) לה' הארץ. ארץ ישראל: תבל. שאר ארצות: ישראל וארצו נהרות, ירדן וירמון קרמיון ופוגס: L
 (ג) על ימים יסדה. שבעה ימים מקיפין ארץ (ג) מי יעלה בהר ה'. אף על פי שכל יושבי תבל

מצודת ציון

תלמיה רוח (לקמן סה 6): א לה'. של ה': תבל. הוא המקום המיושב:

מצודת דוד

ירדוף אחרי לבוא אלי: ושבתיי. ישיבתי בבית ה' תהיה לאורך ימים, ולא אהיה עוד מגורש ומטולטל: (א) ומלואה. כל הדברים שהארץ מלאה מהם: (ב) כי הוא וגו'. רוצה לומר כי מה שהארץ היא למעלה מן הים, נראה מזה שהוא יתברך יסדה על הימים והכינה על הנהרות, כי בדרך הטבע היתה הארץ יורדת תחת המים: (ג) מי יעלה. רוצה לומר עם שכולם המה לה', מכל מקום אין כולם ראויים לבוא בהר ה' והוא בית המקדש, וכמו שנאמר מי ביקש וכי' רמוס חצרי (ישעיה א יב),

אבן עזרא

טוב לנפשי וחסד עם אחרים ללמדם ולהורותם לעבוד את ה', עד שיהיה לי חוק, כי אילו רציתי להניח הטוב רגע אחד הוא היה רודף אחרי. וטעם ושבתי, פעם אחר פעם, כדרך כלה שב במרוצתם (ירמיה ח ט), וי"א כמו ושקטתי (יחזקאל טו מה) מגזרת בשוכה ונחת תושעון (ישעיה ל טו). והנה הטעם כי לעולם אעשה טוב וחסד, וכל ימי אשב בבית השם להכיר מעשיו, וזאת היא התפלה באמת כי אז יחבור מבני אדם: (א"ב) לדוד, לה' הארץ ומלואה, כי הוא על ימים. בעבור שיש מקומות בארץ יקבלו

כח עליון, כדרך זה שער השמים (בראשית כח יז), על כן החל לאמר לה' הארץ, בעבור בהר ה'. וטעם לה' הארץ כי בדרך התולדת נבראה להיותה תחת המים, ובחפץ השם יבש קצתה והיא המחצה אשר היא מגולה, על כן כי הוא על. ויאמר רבי משה, כי פירוש על כמו עם, כמו ויבואו האנשים על הנשים (שמות לה כב), והטעם שלא היה על מתכונת ישרה שיחיו בני אדם עליה כי אם שיהיו סביבה ימים ונהרות. ובן בלעם אמר כי הטעם שאינה רחוקה מנהר או ים: (ג) מי, הר ה'. זה הר המוריה,

רד"ק

פשוטו וחיבורו, כי עד עתה פירשתי המלות דרך פרט. ואומר כי אמר ה' רועי לא אחסר. והמשיל עצמו לשה והאל רועה אותו ואמר ה' רועי, וכיון שהוא רועה אותי לא אחסר דבר. בנאות דשא ירביצני. פירוש בנאות מקום דשא, ואל"ף נאות עומדת במקום וי"ו נוח. והרועה הטוב נוהג את צאנו ורועה אותם במקום דשא, ושם יטה אהלו וירעם בבוקר, ובנשות היום ובעת הצהרים ירביצם בצל אהלו, וכשרוצה להשקותם ינהלם על מי מנוחות, כלומר מים שילכו לאט ולא נחל שוטף, פן ישטפו אותם המים כבואם לשתות: ישובב. ינוח, כמו הרועה הטוב שלא ייגע הצאן ולא ידחפם אלא ינהלם לאטם. ינחני במעגלי צדק. כמו הרועה הטוב שלא ינהג צאנו בהרים ולא יעבירם אל הר ומהר אל גבעה אלא במעגלי צדק. כן הוא ינחני במעגלי צדק, וכל זה

למען שמו, לא שאני ראוי לכך. גם כי אלך בגיא צלמות. גם אם יקרה לי שאהיה במקום סכנה שהיא דומה לגיא צלמות, הוא הקבר שהוא מקום החשך, אמר כי מרוב בטחונו כאל לא היה ירא שיבואהו רע. כי אתה עמדי. כי בטחתי שאתה עמדי כמו שאתה עם כל דורשיך. ואמר משענתך. מאחר שהמשיל האל לרועה הרועה הצאן במטה אשר בידו, וישען עליו כשיעמוד. ואמר המה. ואף על פי שהוא אחד, לפי שזכרו בשנים מטה ומשענת, מטה בלכתו והמשענת בעמדו. תערוך לפני ש"חן. עתה השיב המשל למליצה, אמר תערוך לפני שלחן נגד צוררי, שיראו ככבודי וירקב עצמם לקנאתם. דשנת בשמן ראשי. הדשן הוא השמן והלחות, ואם יהיה הראש דשן יהיה כן כל הגוף, ורוצה לומר כי לא יחסר דבר ממה שהוא צריך. כופי רוייה. שלם עם למ"ד

קצתן הנפיש. רש"י. (2)

2

מסורת
המכילתא
1. מילתא במדע
2. ילקוט יהו
3. מנחם
4. מדרש
5. שו"ע ק"ג
6. ילקוט
7. ילקוט יחזקאל
8. ילקוט
9. מילתא
10. עין מגילה
11. עין
12. עין
13. עין
14. עין

לומר מדכתיב אלהי ארץ אלהי אברהם הקדים את עמרם
(א"י משה) לאבות, על כרחיך מלך מעלה שעמרם הוא אחד
ממנו בענין של נחש"ב, ומעולה מאבות כמבואר במדרש רב
שמות פרשה ג' (ספ"ג א'), אם כן נימא דכל האבות שזו
על סדר מעלתן קתשיב:
כשהוא אומר. היינו
במגוריה האם,
למס לא כן כיצוד אצו קודם
דהוא ואמו מיינים כצוד אצו
כמבואר פרק קמא דקידושין (ד'
(ל"ג):

(ד) בארץ מצרים וכו' ומה
תפלה הקרה וכו' קמא
קשה, קל וחומר פריכא הוא
שדעורו ימצוך מלמעלה מעשרה
דרשותא אחריתי היא (ע"י נרכות
כה: וסוכה ה) והשומע שומע קול
מדבר אלו, מה שאין כן תפלה
בקול שיואל מהאדם יומר יש לו
ליזהר ממקום המטונף (ע"י נרכות
כד:). ואפשר כיון דקיימא לן (סוכה
לח: שומע כעונה, הוה כמו אלם
המדבר:

היו כל הארצות בשרים.
היא גם כן שיטת נרימא
דמגלה דף י"ד (ע"א), דעד שלא
נכנסו ישראל לארץ הוכשרו כל
הארצות לשירה, עם מה שכתב
(המהרש"א) בחידושי אגדות פרק
קמא דערבין (דף י: ד"ה אין אומרים)
דנכנסו לארץ נעשה על ידי
מלאך ולכן אין אומרים עליו
שירה, ומשום הכי עד שלא נבחרה
ארץ ישראל ולא נבחר עדיין

יצאת ירושלים שגאמר כי
כל ישראל פשרים לכהונה
ה' ואומר ויהיתה לו ולנרעו אחריו.
עד שלא נבחר דוד היו כל ישראל פשרין למלכות משגבחר
ביאורים והערות

חלוקת העולם לשבעים שרים והיה שכינת עוזו מלא כל הארץ
הכל חמת ממלכתו ימצוך ועל ידו היה נעשה הנס היו
אומרים שירה אפילו אכנס דמוץ לארץ, מה שאין כן אחר
שנבחרה ארץ ישראל מאז נבחר חלוקת העולם לשבעים שרים
וכל השפעה לאומות על ידי
האממעי"ה אף הנס הנעשה בו,
על כן לא הוכשרו כל ארצות לא
לדברות ולא לשירה:

עד שלא נבחרה ירושלים.
אף דשנינו במשנה שילהי
זבחים (דף ק"ג): דמטבחו לשילה
נאכרו הבמות, מכל מקום שילה
היה אחריה הימריי אבל ירושלים
אין אחריה הימר כמאן דאמר
(מגילה י) קדושה ראשונה קדשה
גם לעמיד לנא:

ואומר זאת מבוהתי. זאת
מיעוט היא, ולא זולמו
מקום אחר:

היו כל ישראל בשרים
לכהונה. היינו הנכורות
של ישראל, שעד שלא הוקם
המסכן היה עבודה זבורות
ומשהוקם המסכן אז נבחר אהרן
(ראה זבחים טז):

משגבחר אהרן. לאפוקי
ממאן דאמר דלא
יטלה הכונה ממשנה כי אם
מזניו, כמבואר פרק עובל יוס
(זבחים ק"ג):

ואומר והיתה לו וכו'.
דמשם אין רחיה כל
כך דמלניו מימר שמהא נרימ
אמורה צמל כמבואר בזמנחוס דף

יצאת ירושלים שגאמר כי
כל ישראל פשרים לכהונה
ה' ואומר ויהיתה לו ולנרעו אחריו.
עד שלא נבחר דוד היו כל ישראל פשרין למלכות משגבחר

ביאורים והערות
ראימא אומרת השקיני מים איזה מהם קודם אמר ליה הנח כבוד אמך
ועשה כבוד אביך שאתה ואמך הייבים בכבוד אביך, ע"כ. כה. ראה
רמב"ן פ"י אחרי (ויקרא יח, כה) ד"ה ותטמא הארץ, מה שהארץ בענין
זה. כו. דמשבאו לגוב וגבעון הוורו הבמות, כדאיתא במשנה שם.
כו. עיי"ש דנחלקו תנאים בזה וי"א שלא נפסקה לו כהונה מעולם, וי"א
שנתכהן לשבעת ימי המילואים בלבד, וי"א שלא פסקה הכהונה אלא

כל הרמות הפרשים אשר יבינו בני ישראל לוי נחיה לוי ולקנחך אתה לחק עולם בריח קלה עולם לפני יי לוי ולנרעו אחריו: (במדבר יח, ט)
והיתה לו ולנרעו אחריו בריח קלה עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל: (במדבר יח, ט)

תורה אור
א) ויכרי את
ברית יעקב
ואת את ברית
יעקב ואת את
ברית אברהם
אמר והארץ
אמר:
[ויקרא כ, כג]
ב) כפר את
אבדו ואת אבדו
למשן יארכו
על
הארץ אשר יי
אלהיה לנח לך:
[שמות כ, יג]
ג) איש אמו
ואביו תיראו
ואת שבתותי
תשמרו אני יי
אלהיכם:
[ויקרא כ, ג]
ד) ואמר אלו
משה קצאתי
את העיר
אפרש את פני
אל יי הקלות
והקלות
לא יהיה עוד
למשן תרע כי
לוי הארץ:
[שמות כ, כג]
ה) השמר לך פן
תעלה עלתיך
בכל מקום אשר
תראה: כי אם
במקום אשר
יבחר יי באתי
שכבתי שם
תעלה עלתיך
ושם תעשה כל
אשר אנכי
מצוה:
[דברים י, יד]
ו) כי בך יי
בציון אלה
לבוש לו: זאת
מנחתו עני ער
פה אשר כי אחריו: (תהלים קל"ג, יד)

מבילתא ז"ל גיבור מוכנה המשנה

ברג"ל דת"ת אלכרלזרניו ה"א

מסורת המכילתא יב. פסיקתא רבמי כנו. ילקוט ירמיה עכ"ה:

תורה אור

אין חשך ואין צלמות להסתר שם פגלי און: (איוב לו, כב)

כ וי הטיל רוח גדולה אל תם ויהי סער גדול בים והאניה חשכה להשבר: (יהוה א, ד)

ט נהנו פשענו ויפניו אמה לא פלחתי: (איכה ג, כב)

ד ויפניו לקח מגלה אחרת ויחנה אל ברך בן גירי הספר ויכתב עליה מפי יקרהו את כל דברי הספר אשר שרף יהוה יקים פלח יהודה באש ועוד נוסף עליהם דברים רבים פקחתי: (ירמיה לו, כב)

ה ויאמר קנא קנאתי לך אלו צבאות פי עובו ביריך בני ישראל את מלכותך הרבו ואת גביעך בהרוב ואתר את לבוי ויבקשו את נפשי לקחתי: (מלא י, י)

ו ויאמר יי אלו לך שוב לדרךך מן ברה דמשק זבאת וימשחת את הזאל לנלך על ארם: ואת יהוא בן נבשי חמשת למלך על ישראל ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה חמשת לנביא תחתיך: (מלא י, טו)

ז ויהי דבר יי אל יונה שנית לאמר: (יונה ג, א)

אלא אמר יונה וכו'. קלמ קשה, אם מטעם זה צרח יונה מה לי אם היה יושב צנימו והיה עוזר ליווי השם יתברך בצביל ישראל. ואפשר לומר עוד כוונת יונה מנוע שליחותו למען לא ישובו אנשי נגוה ויהפך העיר ויהיה עונסם למופת לישראל צרחתם עונם נגוה הגדולה ישובו ישראל מדרכיהם הרעים כמו שגדרו האומות גדל אחר מעשה קדושה, על כן רעיון יונה סליקא לעזור על פי ה' למען זכות ישראל שיזכו על ידי זה עשות תשובה, וכעין מאמר חו"ל ריש מסכת שבת (דף ד, ו) [וכן אומרים לאדם חטא עבירה קלה כדי שיזכה תפריך מלוה רבה, ומלינו (נרכות מו): ברצי אליעזר ששיחרר את עבדו לנרפו למנין עשרה, ומסיק בש"ס (נרכות סט) דמלוה דרביס שאני.

ושיטת המוספות פרק חמדי נשחט (פסחים) דף נ"ט (ע"א, ד"ה אה) דלחוח עשה מקמי עשה דרביס אפילו דזעידנא דמיעקר עשה לא מיקיים עשה דרביס, מה שאין כן דזחייח ללו אי אפשר לעשה למדחי ללו כי אם צעוקר הלאו מיקיים העשה, ואם כן חש יונה אם ישב צנימו פן יגור אומר ליווי השם יתברך צאזורה לאו שיקר אל אנשי נגוה כמו

צהשמר הוא לאו, וצעוקר הלאו לא יקויים המלוה כי אם אחר הפיכת נגוה ויוכרת לילך, על כן צרח חוזה לארץ שלא יתייחד אליו הדיבור. ואפשר לומר עוד, היום מלינו נמסה על סקירב צשליחות המקום נענש שלא זכה לכנוס לארץ ישראל ויחמה נשמתו צחון לארץ, חישב יונה צעומו זלח למען ישראל וסירב צשליחותו של מקום, קיצל עונשו לצרות מרשישה היא חוץ לארץ ולהשחקע סס, כי כן הוא עונש מסרצ צשליחותו של מקום:

שנאמר נחנו פשענו וכו' ואתה ה' לא פלחת. תלה הסיבה צשיראל ובהקדוש צרוך הוא, ואף שמהמר נחנו פשענו הוא צהוספת הנצואה שנחמי הגבר (איכה ג, א), מכל מקום היא ראייה שזה דרכו תמיד היא לחצוע כבוד שניהם:

שנית דברה עמו ואל שלישית. ובפרק נושאין על האנוסה (ינמות) דף ז"ח (ע"א) פריך, והא כתיב (מ"ז י, כה) הוא השיג גזול ישראל מלנצח חמת וכו' כדבר ה' אשר דיבר ציד יונה הנציח בן אמימח, אמר רצינא על עסקי נגוה קאמח, פירש רש"י שלא דיבר על עסקי נגוה אלא שני פעמים, רצ נחמן צר יחמך אמר כדבר ה' ציד יונה

וילאמר לך שוב לדרךך מדברך דמשק וגו' ואת יהוא בן נמשי תמשח למלך על ישראל ואת אלישע בן שפט תמשח לנביא תחתיה שאין תלמוד לומר לנביא תחתיה אלא שאי אפשר בנבואתך. יונה תבע פבוד הן ולא פבוד האב. ירמיה תבע פבוד האב ויבריו. לךך נכפלה נבואתו ויעוד יוסיף עליהם דברים. אליהו תבע פבוד האב ולא פבוד הן שנאמר קנא קנאתי לה צבאות וגו'. ומה נאמר

ביאורים והערות

בציבור. פ.ח. ראה סוטה ה. ועוד, כל השמר פן ואל אינו אלא לא חעשה, ע"כ. פ.ט. ראה מדרש שחר טוב תהלים יח, וכ"א שם, א"ר שמואל, לפי שהיה הקב"ה מפתח את משה כל שבעת ימי הסנה שילך בשליחותו, שנאמר (שם ד, י) ויאמר משה אל ה' כי אדוני לא איש דברים אנכי גם, אחר. תמול, שנים. מתמול, שלשה. שלשום, ארבעה. משלשום, חמשה. גם, ששה. מאז, שבעה. בשביעי אמר לו, (שם, יג) שלח נא ביד חשלה. והיה מסרב וכו', ואימתי פרע לו, א"ר ברכיה, כל שבעת ימי אדר היה משה מבקש תפלה ותחנונים שיכנס לארץ, בשביעי אמר לו, (דברים ג, כז) כי לא תעבור את הירדן, ע"כ. פ.ב. ראה ירמיה לו, פסוק לב וירמיהו לקח מגלה אחרת ויתנה אל ברוך בן נריהו הספר ויכתב עליה מפי ירמיהו את כל דברי הספר אשר שרף יהוה יקים מלך יהודה באש ועוד

כדי שיחיה וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד כמיתה חשובין ע"כ. פ.א. לא מצאתי מקור לזה, ואולי הכוונה למעשה המבול, וכמו שאמרו בבראשית רבה ע, יב ח"ל, שמשעה שלקה העולם כבוד המבול עמדו אומות העולם וגדרו עצמן מן הערוה, ע"כ. פ.ו. פי' עלה על רעיונו. פ.ו. הנידון בש"ס שם הוא בדין הקרבת הפסח אם דחה עשה דהשלמה, דיבא עשה דפסח שיש בו כרת וידחה עשה דהשלמה דאין בו כרת, והקשו בתוסי הרי בשעה שעוקר עשה דהשלמה עדיין לא מקיים עשה דפסח דהוא באכילתו בלילה, ות"ר ר"י דדוקא בלאו החמור אנו צריכין שבשבעת עקירת הלאו יקיים העשה אבל עשה החמור שידחה עשה הקל אפשר בכל ענין, ומביא רש"י ראה מר"א ששיחרר עבדו לצרפו לעשרה ואע"פ שבשעה שעבר על עשה דלעולם בהם תעבדו לא קיים עדיין עשה דחפלה

לְגִלוֹת הַמֶּלֶךְ יוֹיָכִין: אֵיךְ הָיָה הָיָה דְבַר יְהוָה
 אֶל-יְחֻזְקָאֵל בֶּן-בוּזִי הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ כְּשָׁדִים
 עַל-נְהַר-כְּבָר וַתְּהִי עָלָיו שְׁם יְדִי-יְהוָה:
 וַיֵּאָרָא וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן-הַצָּפוֹן

גמיהו הנה פתגם
 נבואה מן קדם יי עם
 יחזקאל בר בוזי כהנא
 בארץ כשדים
 תנינות ואתמלל עמיה
 במדינת ארע פמדיאי על
 נהר כבר ושרת עלוהי
 תמן רוח נבואה מן קדם יי: רוחות וקא רוח עלעולא אתי מן צפונא ענן רב ואשתא

פשתלהבא ויהורא ליה
 סחור ומגו עננא
 עלעולא פעין
 מגו אשתא:
 דמות ארבע

רשי

(ג) היה היה דבר ה'. אמרו רבותינו (מ"ק כה). היה כזר, לפי שאין השכינה שורה על נביא בחוץ לארץ אלא על ידי שערמה עליו תחילה בארץ. ושנינו בצרייטא דמכילתא, בן אדם עמוד על רגליך (לקמן ז א), הוא היה תחילת הספר אלא שאין מוקדם ומאוחר, ויש אומרים בן אדם עוד חידה (לקמן י ב) הוא תחילת הספר. ואומר אני שאותה נבואה נאמרה לו קודם שגלו, שהיא ראויה ליאמר לו בארץ שאין מפורש בה גולה, והיא ניכרת תחילת שליחתו אליהם. ויונתן אף הוא כך תרגם, מהו זה פתגם נבואה מן קדם ה' עם יחזקאל בר בוזי כהנא

מצודת דוד

(ג) דבר ה'. הוא הרבוך האמור אחר ספור המראה: יד ה'. כח חזק הנבואה: (ד) רוח סערה באה מן הצפון.

רד"ק

תרישה מפני ה'. ויש אומרים כי פעם ראשונה אינו נדבר עם הנביא בחוצה לארץ, פעם שניה מדבר, ולזה נוטה דעת יונתן, שתרגם מהוה הוה פתגם מן קדם ה' עם יחזקאל וגו' כבעמוד. ומה שאמר אל יחזקאל בן בוזי, היה לו לומר אלי, וכן ותהי עליו, עלי, אלא שכן דרך המקרא לפעמים, כמו נשי למך (בראשית ד כג), ואל משה אמר עלה אל ה' (שמות כד א), את יפתח ואת שמואל (ש"א יב יא), ובתרגום ירושלמי יחזקאל נביא בר ירמיהו נביא, ונקרא ירמיהו בוזי על שהיו מבזין אותו: (ד) וארא, ואש מתלקחת.

מדרשי חז"ל

(ג) היה היה דבר ה' וגו' בארץ כשדים. עד שלא נבחרה ארץ ישראל, היו כל הארצות כשורות לדברות, משנבחרה ארץ ישראל, יצאו כל שאר הארצות. ואם תאמר דן אני מן הנביאים שנדבר עמהם בח"ל, לא נדבר עמהם אלא בזכות אבות, שנאמר: כה אמר ה' מנעי קולך מכבי וגו' ויש תקוה לאחריתך. ויש אומרים אע"פ שנדבר עמהם בח"ל, לא נדבר עמהם אלא במקום טהרה על מים, שנאמר: ואני הייתי על נהר אוכל וכו', ואומר היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר. ויש אומרים נדבר עמו בארץ ונדבר עמו בחוצה לארץ, שנאמר

הלכה שם, כדי לכנס את
 נבוכדנצר, שלא יאמרו האומות
 מסר את בניו, שכשדים אומה
 (ישעיה כג יג) זה העם לא היה
 במסכת חגיגה (יג): ונגדה דו.
 המו הוא שעתידין ישראל לי
 החשמל. חשמל מלאך ששמו
 קאה מתוך האש. וכן אמרו
 מעשה צמינוק אחד שהיה דור
 והיה מצין בחשמל, ויאלה אז
 ויעוד אמרו (שם יג): כי המלה
 מאי חשמל, אמר רב יהודה:
 צמתיטא תנא עמיס חשות ועת
 שהציוור יולא מפי הקב"ה מ

מצודת ציון

מתלקחת. מתלהב וכווער, כמו
 הברד (שמות ט טז), והוא מלשון לק
 ונאחו בדבר הנשרף: ונגדה. ענין האו
 נגרו (מלכים י"ג): בעין. כגון. כמו
 (מזמור י"א): החשמל. הוא הזך אל
 העשן. אף היא מלה מורכבת חש
 שתיקה. כמו עת לחשות (קס"ג ג ז), ו
 ודבור: (ה) חיות. רוצה לומר ממין ו
 ברין: דמות. צורד

המנוקה מן העשן עד שכמעט לא
 יבוא במקרה כי אם הכל בגזירת
 מורכבת חש מל שראוי לחשות ולי
 הנוגה שזכר למעלה ראה דמות או

פירוש מתלקחת בתוך הענן כמו זר
 הברד (שמות ט טז): ומתוכה כפי
 יונתן ומגו עננא ומגו עלעולא נ
 אשתא. ודעת רז"ל בחשמל שהו
 (חגיגה יג) מעשה בתינוק אחד ע

ב.

משנבחרה ארץ ישראל יצאו כל הארצות.

במכילתא ריש פרשת בא איתא: „...ועד שלא נבחרה ארץ ישראל היו כל הארצות כשרות לדברות, משנבחרה ארץ ישראל יצאו כל הארצות. אם תאמר: דן אנכי מן הנביאים שנדבר עמהם בחוץ לארץ אף על פי שנדבר עמהם בחו"ל, לא נדבר עמהם אלא בזכות אבות, שנאמר: כה אמר ה' קול ברמה נשמע וגו'. כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה ויש תקוה לאחריהך נאם ה' ושבנו בנים לגבולם (ירמיה לא, טר"ז). ואע"פ שנדבר עמהם בחו"ל ובזכות אבות לא נדבר עמהם אלא במקום טהור של מים, שנאמר: ואני הייתי על אובל אולי (דניאל ח, ב). ואני הייתי על יד הנהר הגדול הוא חדקל (שם י, ד). ואומר, ה' ה' דבר ה' אל יחזקאל וגו' על נהר כבר (יחזקאל א, ג).

ויש אומרים נדבר עמו בארץ ונדבר עמו בחו"ל שנאמר: ה' ה' דבר ה' (שם). ה' שנדבר עמו בארץ ה' שנדבר עמו בחוץ לארץ.¹⁷

ר' אלעזר בר' צדוק אומר, הרי הוא אומר: קום צא אל הבקעה (יחזקאל ג, כב) מגיד שהבקעה כשירה.

תדע שאין השכינה נגלית בחו"ל שנאמר: ויקם יונה לכרוח תרשישה (יונה א, ג), וכי מלפני ה' הוא בורת, והלא כבר נאמר: אנה אלך מרוחק, אם אסק שמים שם אתה, אשא כנפי שחר, גם שם ידיך תנחני (תהלים קלט, ד"י) עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ; בכל מקום עיני ה' צופות רעים וטובים (משלי

17 לפי הנ"ל אמר הגר"ח ז"ל מוואלוויץ: „ותקרא שם ה' הדובר אליה, אתה א"ל ראי, כי אמרה, הגם הלם ראיתי אחרי ראי' (בראשית טז, יג), לפי מה שחרגם אונקלוס קדש וברד רקם וחגר, ואיתא בריש גיטין אף המביא גט מן הרגם וחגר צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, דהוי חו"ל כמו שאמרו שם בגמ', ואיך ראתה שם איזה החגלות דיבור מלאכים. רק כיון שהיתה תחלה בביתו של אברהם אבינו בארץ ישראל, וזה שאמר, ותקרא שם ה' הדובר אליה אתה א"ל ראי', ר"ל שנראה כבר מקדם. פירשה הטעם שקראתי כן כי אמרה הגם „הלום“ (במקום הזה שהוא חוצה לארץ) ראיתי הוא רק אחרי רואי כבר בביתו של אברהם אבינו, ומפרש הכתוב טעם שקראה כן, על כן קראה לבאר „באר לחי רואי“ שהוא מטעם הנ"ל מצד שהמקום הזה הוא בין קדש ובין ברד שהוא חוצה לארץ“. וראה ב„תכלת מרדכי“ מהרב מרדכי גימפל יפה, על הפסוק הנ"ל.

טו, ג; אם יחתר ט, ב"ד; אין חט אלך בחו"ל מקו שלא לחייב את י מקום שאין רבי י אלך לי בחוצה י שלוחין כיוצא ב

הרי נתבאר ראשונה סוברת, דניאל ויחזקאל

הדעה השני

18 בענין בריחה יו

מיחה, ואיך כרו כבר נתבאר קח יונה בבירחתו ל הנה כבר ז

דלא נאמרה לו שכתוב וקרא ו נבואתו... אלא וליחא. דלא אנ שתחול עליו גם הענין, ועי' באו תורתן של גאו סלוניס, ח"ב ד וב„מרגליות הינ ועי' ב„שי מלפני ה' לחו"י ושוב אין השכי באכן עזרא ורד רק לנביא נאס כשאר חכמות, כלל אינו ידע

ספר מחנה ירמיהו
ברג"ל ר' יצחק סנזו שלי"א

טו, ג): אם יחתרו בשאול, ואם יחבאו בראש הכרמל, ואם ילכו בשבי (עמוס ט, ב"ד): אין חשך ואין צלמות להסתר שם (איוב לד, כב). אלא אמר יונה אלך בחו"ל מקום שאין השכינה שורה ונגלית שהגוים קרובים לתשובה הן שלא לחייב את ישראל. משל לעבד כהן שברח מרבו, אמר אלך לבית הקברות מקום שאין רבי יכול לבא אחרי. אמר לו רבו: יש לי כיוצא בך, כך אמר יונה אלך לי בחוצה לארץ מקום שאין השכינה נגלית... אמר לו הקב"ה: יש לי שלוחין כיוצא בך, שנאמר וה' הטיל רוח גדולה על הים" עכ"ל.¹⁸

הרי נתבאר שישנן שלשה דעות תנאים בשלילת הנבואה מחו"ל. הדעה ראשונה סוברת, שלאחר שנבחרה ארץ ישראל שוב אין עוד נבואה בחו"ל, דניאל ויחזקאל שהתנבאו בחו"ל לא זכו לכך אלא בזכות אבות.

הדעה השני' סוברת: שהיכא שהנביא כבר הי' נביא בא"י, אפשר שתשרה

18 בענין בריחת יונה הנביא לחו"ל כבר העירו המפרשים: א) הא נביא שכבש נבואתו חייב מיחה, ואיך ברח יונה משליחות הקב"ה. ב) לפי המכילתא והגמ' מו"ק כה, א שאם הנביא כבר נתנבא קודם בא"י אפשר שיתנבא גם בחו"ל ויחזקאל הנביא יוכיח, א"כ מה יועיל יונה בבריחתו לחו"ל משום שאין השכינה שורה שם, והלא יונה כבר נתנבא קודם בא"י. הנה כבר דן בכ"ז הרדב"ז בתשובותיו, ח"ב סי' תתמ"ב ח"ל: "...ולדעת מי שמפרש דלא נאמרה לו הנבואה אלא לבסוף, כי בתחילה לא נאמר לו אלא שילך אל ינוה, ומה שכתוב וקרא עליה כי עלתה רעם לפני, הוא שאמר לו לבסוף, י"ל דאין כאן כובש נבואתו... אלא העונש הי' מפני שברח וטעה שחשוב שלא תחול עליו הנבואה בחו"ל וליחא. דלא אמרינן הכי אלא בתחלת הנבואה, אבל אם כבר קיבל הנבואה בא"י אפשר שתחול עליו גם בחו"ל..." וראה בפ"י הרד"ל על פרקי דר"א ריש פרק י' מה שהאריך בזה הענין. ועי' באוצר הגאונים ע"מ סנהדרין עמ' פט, ע"ב. ובגנזי ירושלים" — כרך א' — תורתן של גאונים וקדמונים עמ' י"דטו וב"עמק יהושע" מהג' ר' יהושע אייזיק אב"ד סלונים, ח"ב דרוש י"ד, וב"צפנת פענח" מהג' ר' יוסף ראזין מרוגאטשוב פ' שופטים, וב"מרגליות הים" ע"מ סנהדרין פט, א, אות כד"כה. ועי' ב"שיחות מוסר" מהגר"ח שמואלביץ מאמר כט, שנת תשל"א: "...וברח יונה מלפני ה' לחו"ל לפי שאין השכינה שורה שם, כלומר שע"י יציאתו לחו"ל נתקטן ממדרגתו ושוב אין השכינה שורה עליו. ואינו נביא ה', ואעפ"י שכבר שמע ציווי ה' בא"י (ע"ש באבן עזרא ורד"ק), מ"מ כיון שכבר הוא בחו"ל ואינו נביא, אינו נקרא כובש נבואתו. כי רק לנביא נאסר להיות כובש נבואתו (ובמקום אחר נתבאר שאין הנבואה חכמה וידיעה כשאר חכמות, אלא השגה שע"י מדרגה רמה, ומיד שיורד ממדרגתו אין לו השגת נבואה כלל ואינו יודע מאומה)... [המק"א הוא מאמר כ"ג שנת תשל"ג].

עליו נבואה גם בחו"ל. וה"נ איתא בגמ' מו"ק כה ע"א, שהספידו את רב הונא ואמרו עליו: „ראוי ה' רבינו שחשרה עליו שכינה אלא שבבל גרמה לה. מתיב רב נחמן בר חסדא וכו', היה ה' דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים [כלומר, הרי ניבא יחזקאל גם בבבל]. טפת ליה אבוה בסנדליה, אמר ל' לאו אמינא לך לא תיטרוד עלמא, מאי „היה" — שהי' כבר". ורש"י מפרש שם שני פירושים, האחד: שהי' כבר, כלומר ההיא שעתא הוה ולא יותר — כלומר חד פעמי. והשני: ויש אומרים שהי' כבר בארץ ישראל, ששרתה עליו רוח הקודש. והנה השיטה השניה במכילתא וזה עם הפירוש השני של רש"י.

הדעה השלישית של ר' אלעזר ב"ר צדוק היא: שבאמת גם חו"ל כשרה לנבואה, אלא שבמציאות מקום ישוב בחו"ל אינו ראוי להשראת השכינה משום טומאת העמים העובדים ע"ז, אבל בקעה, שאינה מקום ישוב בני אדם ולא נטמא אוריה ע"י העמים כשרה לנבואה, ויחזקאל התנבא בבקעה. והוא מדמה את הבקעה למים, שכשם שהמים בחו"ל כשרים להשראת הנבואה כן המדברות והבקעה, לפי שלא נפגם אורם. ולפי ר' אלעזר ב"ר צדוק ביחס לנבואה אין הבדל בין א"י וחו"ל אפילו אחר שנבחרה א"י.

וראיחי בספר „הר אפרים" 19 על המכילתא שהעיר חו"ל: 20 „קצת יש לדקדק, והרי האי נבואה [של קול ברמה נשמע וגו'] נאמרה לאחר שגלו, ובמגילה י"ד איתא כהאי גונא לגבי שירה, דאמרינן התם, עד שלא נכנסו לארץ הוכשרה כל הארצות לומר שירה, משנכנסו ישראל לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה. ומסקינן התם, כיון שגלו חזרו להכשירן הראשון. כלומר שאז הדרא למילתא קמייתא, וכמ"ש לבאר בספר „טורי אבן" שם 21 שדבר זה דמי להיתר הבמות, דקי"ל שלאחר החורבן חזרו להתירן הראשון. ולכאורה נ"ל נמי הכי גבי „דבור" כיון שגלו חזרו להכשירן הראשון והוכשרו כל הארצות לדבור אחר החורבן כמו קודם שנתקדשה ארץ ישראל. ולפי"ז למה לן הכא לטעמא „דזכות אבות", תיפוק ליה דהאי נבואה נאמרה לאחר שגלו. הן אמנם דהא אמרינן התם לגבי שירה לאחר שגלו חזרו להתירן

19 „הר אפרים על מכילתא" מהרב אפרים גרבו.

20 ריש פרשת בא. (עמ' ד מדפי הספר) ד"ה לא נדבר עמהם.

21 ברם ראה מה שהעיר בזה ב"שו"ת ישועות מלכו", חוור"ד סימן סו, ומה שכתבתי בזה בספרי „אהל רבקה" עמ' קצו.

הראשון, צריכים לעתיד לבא, וכן ישמעאל, ואשכנז ובזכחים קי"ט, ו איקסבר קדושה דר"י בר"י, ואג אשכחן דתנאי ה

ונ"ל לתרץ הגר"ח צימרמאן דף י' אין אומרי על נס שאירע י הולך אחר רוב „קהל" או „צבון אקרו קהל. נמצא שירה על נס שב אם אמרינן קידי ולחושבי חו"ל ז בטלה מעלת צבו חו"ל מצטרפין ז חזרו להכשירן ה והוא כמ"ש כ דכ א"כ הכל שוים

22 שוב נדפס בספ קכה-קכו.
23 היסוד הנו' בני נראה לי ברוח מהר"ל בענין ע אחד, מאחר שה בשעה שעברו ה אחר רוב יושבי בארץ ישראל ז הקידוש לכל ית

אהלים ומשכנות לזכות צהן לדיבור ורוה"ק גם בחריל
דכארץ הקדושה יחשב ע"כ.

ובזה יתבאר הכי הנ"ל להי הארץ ומלואה היינו ארץ
ישראל תכל ויושבי צה היינו שאר ארצות
כפירוש רש"י, ואמרי"ק שגם בחריל יכולין לזכות
לאותה מעלה של אי שיוכלו לזכות שם לדיבור ורוה"ק,
ונתן הכי טעם כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות
יכוונה, היינו ע"י שיש בחריל צחי כנסיות וצחי
מדרשות שנחשבים כא"י ע"ש העתיד שעתידין שיקבעו
צחי, ועד"ז הם חשובים ג"כ כנחלי מים דמעלין
לטהרה, ויש לכן דין מקום טהרה כמו הימים ונהרות,
ממילא ע"כ יתכן לזכות גם בחריל לנבואה והשראה
השכינה. (שנת תש"ח לפ"ק)

ד

אר חפ"ל דירמון הכתוב על צחי התשובה, דאיתא
צירושלמי (פ"ג דמכות ה"ז) שאלו להכמה חוטא
מהו עונשו, אמר להם חטאים תרוף רעה, שאלו
לנבואה וכו' ח"ל הכפש החוטאת היא חמות, שאלו
להקב"ה חוטא מהו עונשו אמר להן יעשה תשובה
ויתכפר לו, היינו דכתיב (תהלים כ"ה) עוז וישר הי
על כן יורה חטאים צדק, ופי הפני משה דישר הוא
לפנים משוה"ד צמה שהוא מקבל התשובה עיי"ש,
ולפי"ז אי אפשר שתקבל צחי התשובה כי אם לפני
הצוית לצדו, כי מלך שורת הדין לא יועיל התשובה
להתקבל, ואין צדו הצ"ד של מעלה לדון כי אם כפי
שורת הדין, ורק הצוית לצדו יכול לקבלו לפניו
משוה"ד. ועוד יש טעם לדבר, דהרי עיקר התשובה
תלוי בנקודה פנימית שכל, וצחי המתחבה שכל אינ
מכיר צו כי אם הצוית לצדו, ואין המלאכים מצ"ד של
מעלה יכולין להבחין מהות התשובה ומדריגתה. וכן
אמרז"ל צמס' יומא (דף פ"ז ע"א) גדולה תשובה
שמנעת עד כסא הכבוד שגא' (הושע י"ד) שובה ישראל
עד הי חלקיק, וכן יסד הפייען (בסליחות ללוס גדליה)
תשובה עשו כהוגן ולפני כסא כבודך נתקבלה, הרי
שאין צחי התשובה מתקבלת אלא לפני כסא כבודו
ית', וא"כ אחרי שעזב השב את רוע דרכו עליו
להתקרב ולהתדבק אל הצוית בכל לבו, ויסיר ממנו
את החטאים המבדילים כחומת ברזל בין ישראל

מי שיש צו מתנאי הנבואה שמנה הרמב"ם ז"ל (צפ"ו
מה' יסוה"ת), ונתן טעם כי הוא על ימים יסדה ועל
נהרות יכוונה, דא"י ימים ונהרות מקיפים אותה,
וכולה מקום טהרה ורחוי לצחי השראה השכינה,
ועטם זה קאי גם על חריל הנרמז בתכל ויושבי צה,
דגם שם אפשר לזכות לצחי נבואה והשראה השכינה
במקום ימים ונהרות שהם מקום טהרה. וא"ש קישור
סיפא דקרא כי הוא על ימים יסדה וגו' דהוא נתינת
טעם על מה שלפניו, וקאי בין על אי ובין על חריל
שמכרו מקודם. L

ג

אר יאמר צאופן אחר קלת עפ"י מה שפירש הגועס
מגדיס (פ' בלק) עה"כ מה טובו אוהליך יעקב
משכנותיך ישראל, כנחלים נעיו כגנות עלי נהר כאהלים
נעט הי כארזים עלי מים, ודרשו רז"ל צמס' צרכות
(ט"ז ע"א) למה נסמכו אהלים לנחלים לומר לך מה
נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה אף אהלים
מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות (ופירש"ז אף
אהלים צחי מדרשות וכו' יעיי"ש), ופירש שם הגועמיג
עפ"י דהילקוט הנ"ל דעד שלא נבחרה ארץ ישראל היו
כל הארצות כשרות לדברות משנבחרה ארץ ישראל ילאו
כל שאר ארצות וכו' אע"פ שדבר עמהם בחוץ לארץ
לא נדבר עמהם אלא במקום טהרה של מים וכו',
והנה אמרו רז"ל (צרכות הי ע"א) אמרו לי לרי יוחנן
איכה סבי צבבל חמה ואמר למען ירצו ימיכם וימי
צניכם על האדמה כתיב אכל בחוץ לארץ לא, כיון
דאמרי לי מקדמי ומחשבי לבי כנישתא אמר היינו
דאהני להו, וכחז המהרש"א ז"ל משום דאמרז"ל
(מגילה כ"ט) עתידין צחי כנסיות וצחי מדרשות שבתוך
לארץ שיקבעו בארץ ישראל מק"ז דתבור וכרמל וכו' לזה
הם חשובים כא"י גם עתה ע"כ, ומזה אנו דנין דצחי
כנסיות וצחי מדרשות וכל להיות לדיבור והרוה"ק גם
בחריל, דכיון דדינס כא"י ממילא הוכשרו לדברות ולרוח
הקודש גם כן כא"י כי היכי דאהני לאריכות ימים, וזה
מאמר הכתוב מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל
הם הצחי כנסיות וצחי מדרשות, כנחלים נעיו שהרי
הם צצחי הנחלים נחלי מים דמעלין לטהרה, שהוכשרו
לדיבור ורוה"ק גם בחריל, כן יהי עוז משפטן של

לקרבנות, ולפי זה שצנן של המים הוא שנתרחקו מאור העליון ורפואתן הי' ניסוך המים וקרבן מלח. ומשחרב ציהמ"ק ואין עבודה חזר השצר למקומו, והיינו כי גדול כיס שצרך, מי שעתיד לרפאות שצרו של ים הוא ירפא לך, דרפואה הי' להם שיצנה ציהמ"ק, והנה מכיון שחזר השצר למקומו צחורצן ציהמ"ק חזרה הצביה למקומה, וכיון שצאו אל נהרות צבל השיגו צבייתן של מים על החורצן שצביצחו נחרתקו מאור העליון לכך אמרו גם צבינו, ועפ"י זה נתן ק"ז זלתי"ה שם טעם שהולכין אל הנהר להשליך ע"ד שאמרו שזה ענין גלי הים, כי המים רואים להתנשאות לשוב למעלה למקומם, ומזה יקח האדם מוסר השכל איך ירד עשר מעלות אחורנית להתרחק מאור של מעלה ע"י חטאיו ופשעיו, הנה העת לשוב אל הי' צביה וחזרונה עיניו דמעה מאין הפוגות כמו המים התחתונים הצובים אגן צעינן למהוי קדם מלכא ומתנשאים לשוב למקורם העליון ולהדבק בצרעם, ק"ז אדם שיש בו חלק חלקי ממעל מהראוי לפשפש צמעשו וישוב אל הי' וירחמנו וגו'. וצזה פי ק"ז זלתי"ה עוד שם צייע"פ (בסוף מאמר ליל צ' דבוכות) את הכי שפכי כמים לכך נוכח פני הי', דלכאורה יל"ד מה זה דממה לי למים, וגם מהו הלשון נוכח פני הי', ולפי הני"ל יוצן דהכוונה דכמו שהמים צובים אגן צעינן למהוי קדם מלכא, כמו כן האדם ישפוך לבו שיהי נוכח פני הי' להיות דבוק צו בכל עת ובכל רגע כסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, טכחד"ק צייע"פ.

ובזה פירשנו מאמר הכחוצ ותשליך צמלולות ים כל חטאתם, דלכאורה יש להבין וכי עלינו לתת ענה להקב"ה להיכן ישליך העונות, וגם למה דוקא למלולות ים דכמרי"ב הוא אם ישליכם תחת הרי חושך בארץ אשר לא עבר צה איש, דהרי למי"ד שאין ציעור חמץ אלא שריפה לא מהי אם משליכו לים רק לריך לצערו מן העולם, ואם כדי שלא יזכרו ולא יפקדו הרי הקב"ה יודע צודאיו להיכן להשליכם ולמה אומרים דוקא למלולות ים, אמנם לפי הני"ל יוצן דהכוונה שכמו המים התחתונים שאינם מלפנים לחשולם גמול מי"מ מגודל אהבתם להצוביע יש להם השתוקקות אל הצביית והם צובים ואומרים אגן צעינן למיהוי קדם מלכא, כמרי"ב אם האדם עושה תשובה על צחינה זה של

לצביהם שצממים, ויתרחק מצחי העומאה לגמרי כדי שתחקבל תשובתו לפניו ית'.

76 ואפשר ע"י ירמוח הכחוצ להי הארץ ומלואה חבל

ויושבי צה, שצחי החשובה והתקצבות להשי"ת אפשר להשיגה בכל הארץ ומלואה זה אי"י, וגם חבל ויושבי צה היינו חו"ל, והשב צבל לבו יוכל להתקרב לפניו ית' בכל מקום שהוא, אך מתנאי המקום שיהי מקום עברה כצחי המים, והוא אומרו כי הוא על ימים יסרה ועל נהרות יכוננה, וימים ונהרות הם מקום עברה כמצואר צמכילתא הני"ל, וא"י שזכה להתקרב להצביית צעודו דבוק צעומאה ועיקרו ושרשו עומד צמקום עומאה רח"ל, אלא אם פירש ממנה לגמרי ועיקרו ושרשו עומד צמקום עברה.

ואפשר ליתן צזה טעם למנהג שהולכין צרי"ה לנהר לומר ותשליך צמלולות ים וגו', דמתנאי החשובה הוא להתקרב לפניו ית' צצרך צבל לבו ולדבקה צו, וצחי דביקות זו חושג רק צצחי מקום עברה, על כן לרמוח על כך הולכין אל הנהר שהוא מקום עברה ועושים שם תשובה על החטאים, ומזה נקח מוסר לשוב לצוראנו ולהתקרב אליו עדי"ן שיהי עהורים ומוכנים לקבל השפעת קדושתו יתצרך. L

ה

ואפ"ר עוד צקישור הכי להי הארץ ומלואה וגו' כי הוא על ימים יסרה, עפימ"ש ק"ז זלתי"ה צייע"פ פנים (אצני זכרון אות מ"ח) טעם על מה שמהגין לילך לנהר צרי"ה, שהוא כדי להתעורר בתשובה ע"י מי הנהר, ע"ד שהצבי מוחללי"ה צם תפלה למשה על תהלים (קפיעל ז"ג עה"כ מקולות מים רבים) פי הפסוק על נהרות צבל שם ישצנו גם צבינו (תהלים קל"ז), דקשה מאי גם, ופי' הגאון מהר"ל ז"ל דאיתא צמדרש (איכה רצתי פי"ב כ"ב) עה"פ כי גדול כיס שצרך מי ירפא לך, מי שעתיד לרפאות שצרו של ים הוא ירפא לך, ויש להבין מה זה שצרו של ים, אבל יוצן עפ"י"מ דאיתא צמדרש שצשעה שהפליג הקצ"ה מים התחתונים מן העליונים היו המים התחתונים צובים על שנתרחקו משמי מרום ויתחם אותם השי"ת שיקחו מהם לניסוך המים צחג ומלח שהוא ג"כ ממים

76

הסכמת כ"ק אדמו"ר עטרת ראשי ותפארתו ש"ב הרב הגאון האמיתי מאור הגולה צדיק יסוד עולם מאילי תרשישים מרן שלמה → זלמן עהרנרייך שליט"א על ישראל הדרתו אבדק"ק שאמלויא יצ"ו בעהמח"ס אבן שלמה (על הראב"ן) שו"ת לחם שלמה (על או"ח וי"ד) טיול בפרדס (חדא"ג). L

בעה"ת

נדרשתי מאהובי ש"ב תלמידי צמידי הרה"ג החר"ף ובקי המפורסם מו"ה שמואל הכהן שווארטץ נ"י בן מר דודי פארי הרב הגאון המפורסם הצדיק מו"ה נפתלי הכהן בעל שו"ת בית נפתלי זצ"ל בנו של אא"ו מו"ר הגאון הקדוש מופת דורו בעל שו"ת קול אריה זי"ע הנה הוא כעת מסובך בכמה ענינים אשר עברו עליו בימים האלה והמחברת של תורה הנקרא לקט ששנ"ה אשר הוציא לאור ומתפרנס בו אין הקומץ משביע את הארי, ומאין ימצא עורו לכל הוצאות הגדולות אשר הקיפו וסבבו את ראשו אשר לא ניתן לכתוב, לכן עלה על לבו לחבר ספר קטן נקרא פני המים אשר יסד על מנהג הקדוש של ישראל לעשות תשליך כיום א' דר"ה וכו' הביא מטעמים נעימים מספרי גדולים וקדושים והוסיף מדיליה מילין חסדאין ערבים לאוון שומעת, אולי עי"ז יעלה בידו להסיר אה אשר עלה עליו ויבנה את ביתו בכבוד בעזרתו ית"ש וביקש ממני הסכמתי, והנה ספר כזה א"צ הסכמה כלל ומה גם שכבר איתמחי גברא והוא מפורסם בשער בת רבים שעושה פעלים לתורה במחברת הנ"ל אשר בו מעטר ומפאר את הוד יקרת קדושת תוה"ק בכל כחו, ולא באתי בזה רק לבקש את אחב"י נדיבי עם אלקי יעקב שיחמכו ויסמכו ידי הרב המחבר היקר והנכבד הלזה כי מלבד שהוא עצמו ת"ח גדול וירא שמים מנעוריו עוד הוא בן כהנים גדולים מאורי בית ישראל וגם הוא כהן מיוחס כי שמעתי מפ"ק מו"ז זי"ע שאמר על עצמו שהוא כהן מיוחס עד אהרן הכהן, ואבי אביו הרבני הצדיק מ' משה זלה"ה מכפר זאמבאר סמוך לק"ק מאד ה' לו אגרת יחוס עד כהן שהי' מיוחס עד אהרן הכהן ונשרף בשריפה שהיה שם בעת מלחמה, א"כ אמור ראוי הוא להחזיקו בספ"י וליקח ממנו ספרו אשר יש בו פנינים יקרים, וזכות אבותיו הקדושים הכהנים הגדולים זי"ע יגין על כל המסייעים באלף המגן ונוכה לראות בישועת ישראל ע"י משיח צדקינו במהרה בקרוב תחונה עינינו וישמח לבנו בהרמת קרן התורה וקרן ישראל ושמחת עולם על ראשינו אמן כיה"ר.

77

ובעברי על פני המים עלה ברעיוני ג"כ ליתן טעם למנהג ישראל שהולכין אצל גהר ואומרים פסוקי מ"א כמוך וי"ג מדות, דבריה שהוא יומא דינא וכל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון ועיקר סמיכתינו הוא

ספר בני המים
 אר ענין גמלין
 הרב"ג ל שמואל הכהן שווארטץ זצ"ל הי"ד
 יוצא לאור א"י הרב"ג א אא"ו עהרנרייך

הוא על זכות אבות הקדושים והיינו טעמא דשופר כשאמזיל בריה אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כרי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם וכן בתפלת מוסף ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור ומסיימין זוכר הברית אמנם אין אנו צריכין לזכות אבות רק אם אין אנו כדאים בעצמינו שעוינו ופשענו רק ברחמי המרובים זוכר לנו זכות אבות הקדושים אבל אם אנו זכאים וטובים אין אנחנו צריכין לזכות אבות כמובן. וא"כ צריכין להבין אם אין אנחנו זכאים שאין הולכין בדרכיהם של האבות ואין אנו מתנהגין כמו שראוי לבניהם שילכו ויתנהגו בעקבותם איך יועיל לנו זכותם. אבל י"ל לענ"ד דאם אנו עני"פ בעלי מדות טובות וזהו מצד שאנחנו בניהם ומגוה בדמינו ובגופינו באברינו וגיידנו מדותיהם הטובות וא"כ ניכר בנו שאנחנו יוצאי חלציהם כיון שאנחנו מתנהגים במדותיהם. ע"כ ברחמי ית"ש זוכר לנו זכותם וברית אבות לבנים יזכור אף שטרנו מדרך התוה"ק הרבה עכ"ז יש בנו מדות טובות של אבותינו אשר מזה נראה בעליל שאנחנו בניהם ויוצאי חלציהם. אבל אם ח"ו סרו מאתנו המדות הטובות שהתנהגו אבותינו ואחנו מדות הרעות חלילה אז ח"ו אנו נדונים כאלו אין אנחנו בניהם וממילא לא יועיל לנו זכות וברית האבות. והנה ראש המדות של אבותינו הוא מה שאחז"ל בחולין פ"ט בפסוק לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם כי אתם המעט מכל העמים מתשקני בכם שבשעה שאני נותן לכם גדולה אתם ממעטים עצמיכם נתתי גדולה לאברהם אמר ואנכי עפר ואפר נתתי גדולה למשה ואהרן אמרו ונחנו מה נתתי גדולה לרוד אמר ואנכי תולעת ולא איש כו' והיינו מדת ענוה. וא"כ אם אנחנו מתנהגים בענוה בשפלות וזהו סימן שאנחנו בני האבות הקדושים ואז יש לצפות שהשי"ת יזכור לנו זכות וברית אבות. והנה אחז"ל בתענית ז' נמשלו דברי תורה למים מה מים מניחין מקום גבוה ויורדין למקום נמוך כו' ע"ש הרי דמים של נהר יש ללמוד מהם להיות בענוה ושפלות כי מניחים מקום גבוה ויורדין למקום נמוך ע"ש. ע"כ ביום א' דר"ה שהוא יומא דדינא וצריכין לזכות אבות אנו הולכין אצל הנהר. ומזה אנו למדין להיות בענוה כדרך אבותינו הקדושים, ואז זוכר לנו השי"ת זכות וברית אבות. (ועי' אות י"ג כ"ט)

ג'נ"ן שיהי' בנזר דגים י"ל דיעקב אע"ה בירך את יוסף ובניו ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק וידגו לרוב בקרב הארץ (בפ' ויחי) ופרשתי עפ"ד חז"ל בשבת ע"ז דנחש דג וחזיר כל זמן שמזקינים מוסיפים גבורה ע"ש. והנה בזכירת זכות אבות לכאורה יעלה על לב לחשוב איך אסמוך על זכות ישן נושן אשר מאז עברו כמה אלפים שנה וכבר הוזקן זכות זה ונחלש מאד. אמנם מהדגים יש לנו ללמוד כי כ"ז שמזקינים מוסיפים גבורה, הרי דדבר הישן עור מוסיף טעם לשבת ונעשה גבור

גבור יותר, אי"כ גם על זכות אבות אע"ג וזש"א יעקב אע"ה ויקרא בהם שמי ושם אבות. וידגו לרוב בקרב הארץ שיהי' בנו וע"כ בריה שעיקר סמיכתינו הוא על זכוו נהר שיש בו דגים שאנו רואין טבע הדגים גבורה, ע"כ אנו יכולין לבטוח שבזכות הקב"ה בספר חיים טובים ויוש

עוד אמינא בטעם הליכה אל הנהר עו לספרו שו"ת קול אריה באות ד' על הטבע כענין ר' פנחס בן יאיר שצוה דהקב"ה ברא את האדם מד' יסודות אשר הו והרעות שנמצאות באדם כל אחת שרשה האלה דהיינו קנאה וכעס בא מיסוד האש אותו למטה. גאוה מיסוד הרוח שנושא או המים ומי שמגביר על יצרו ועובד השי"ת יסודות שלו ושולט עליהם או הוא שולט מי שמגביר ומכניע את כח המים שב וכובש א"ע ואינו עושה עבירה הרי הכניע כן יש לו כח למשול על כח המים שבע את מימיו או שלא יעבור בו מים כלל ויובן בזה דחז"ל במדרש בפסוק הים רא יוסף ר"ל כיון שראה את יוסף שכבש א שבו ולא חטא באשת פוטיפר כמו כן שול הים ונקרע לפני ישראל. וזה ג"כ כוונת אלקים ראוך מים יחילו אף ירגזו תהו יסוד המים שבו כ"כ נכנע לפניו ונשת מרין הנפלאים ושיי' והנה ר"ה אנו מ בספח"ק דכמו בונה בית צריך מקודם לע יסוד זה את הבית ואם היסוד רפה וחלש שרוצה לבנות בית חדש לעבוד את ה' היינו לחקן מה שחטא ביסוד המים דו שנקרא מדת יסוד וכיון שחיקן זה ונו יסוד זה את הבית אשר רוצה לבנות לעשות יסוד חזק אשר עליו יבנה הבית. מקום באותה אשה ובאותו זמן וכיון ש מה שחטאו ביסוד המים אנו הולכין

16

פרשת כי תשא

שיהא בחורה בכל מחשבתו ואם לומר חורה ואינו שם אינו כלום ולואת אמר עלה אלי ההרה , והיה שם שיהי שם בכל שכלו ומחשבתו :

פרשת תרומה

מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי . הנה בימים הקדמונים הי' נלרך לעבודת הש"ת סגופים ותעניות . אך כעת בטלו הלדקים זאת ואין לאדם לסגף א"ע (בפרט תעניות) ויש ע"ז שלשה טעמים . א) שהנשמות קטנות . ב) שהגופים חלשים . ג) שלדקים מנעו מזה . וביאור הדברים שהנשמות קטנות . ואם יתענו ויסגפו עלמס יבואו תיקף לידי גאות והגאות הוא עון גדול יותר משאר עבירות כמו שאמרו חז"ל כל המתגאה כאלו עובד עבודה זרה . וז' שהגופים חלשים ואינם יכולים לסבול סגופים . וג' שלדקים שבדור מנעו מזה ואמרו שלא יסגף האדם את עלמו (ומסתמא ראו שבלי סגופים ותעניות רק באם יתאלמו בעבודת ה' ויהא רלוס (א) לעבוד הש"ת בכל לבס יוכלו ג"כ לתקן הכל) :

דרעת כי אני'ה' מקדשכם . חז"ל אמרו בשבת (דף י"ט"ב) מתנה טובה יש לי בבית גנאי ושבת שמה כו' לך והודיעם שנאמר לדעת כי אני ה' . פירוש מתנה טובה יש לי כי עיקר שבת הוא הכנעה (להתבטל לרצון הש"ת שלא יהי' איש בעיני עלמו) . וזה הוא פירוש יש לי שהישות היא לי שהש"ת גאות לבס . אבל אנחנו לריכס הכנעה שלא יהי' יש רק אין (כנ"ל דע מאין באת) וזה הוא עבוד השבת שכל מי ששומר שבת נעשה נכנע (א) ונתבטל לרצון הש"ת (אחרי שמעיד שהש"ת ברא יש מאין אי"כ מחזיר נגדולה להש"ת) וזה הוא המתנה טובה שנתן הש"ת לעמו ישראל ע"י שבת (כי עונה גדולה מכולם) :

אנא חטא העם הזה חטאה גדולה . הענין מה שלא הועיל לאדם הראשון תשובה אף שבאמת הוא לא הי' חייב כל כך כמו שאמרו חז"ל במדרש שחיה נתנה עליו בקולה וכאן בעגל שמה רבינו בעלמו אמר שחטאו חטאה גדולה ועכ"ז נתכפר להם . והטעם הוא שפיקר לריך הבעל תשובה לידע שחטא וכמו שנאמר הנני

עפרות זהב

(א) הנה העיקר הוא הרצון ונדיבת הלב לעבודת הש"ת וזה טוב יותר ממעשה בלא כוונה . וכמו שהי' בנדבת המשכן כמו שפירשתי הפסוק ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי . ולכאורה הוא כפל לשון . אך האוה"ח כתב כי בנדבת המשכן הי' גם עפ"י כפיה שממשכנין ולכך נאמר ויקחו מעלמס . ולכך יאמר הכתוב כי הגם שהכל נקרא תרומה גם מה שממשכנין . עכ"ז תרומתי המיוחדת לי לא נקרא רק מאת כל איש אשר ידבנו לבו מעלמו ברצון טוב מהס תקחו את תרומתי זאת נקרא בשם תרומתי המיוחדת לי כי העיקר הוא הרצון ונדבת הלב להשתעבד להש"ת זאת מועיל יותר מכל דבר :

(א) עפ"ז ביאר מורי דודי זללה"ה גם סוף המאמר בבית גנאי דהנה עיקר הכנעה לריך האדם ליראת שמים אבל יש הכנעה רעה כמו שאמרו כי הלל רשע על תאות נפשו שהרשע יש לו הכנעה כהילל כשרוצה למלאות תאותו וזה הכנעה לא טובה . וע"כ אמר מתנה טובה יש לי פירוש כמזכר בפנים שהישות היא שלי והיכן בבית גנאי כי גנאי הקב"ה הוא יראת שמים כמו שאמרו חז"ל אין לו להקב"ה

רבינו יחזקאל מקאמיר סבס

הכני נשפט על הארס לא חטאתי. כי כשיודע שחטא עכ"פ כשעושה תשובה לא יחזור ויחטא כיון שמכיר שחטא אבל מי שאין מכיר שחטא ואומר תירושים על החטא אינו תשובה כלל כי היום יש לו תירוץ זה ולמחר יחזור ויחטא ויאמר תירוץ אחר. כן באדם הראשון כיון שלא הכיר שחטא רק אמר תירוץ האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ לא הי' תשובה ולא נתכפר לו. אבל בעגל שהכירו בעלמם שחטאו ולא הי' בעיניהם שום תירוץ ואיכ עשו תשובה שלימה בגודל מרירות ולכך נתכפר להם (וזה הוא הענין מה שאמר משה רבינו אנה חטא העם הזה חטאה גדולה וגו'. ולכאורה אינו מובן הלא רצה להמליץ עבורם והתפלל עליהם איכ הי' לו להקטין החטא ולא להגדילו. אך מרעיה המליץ עליהם שעושים תשובה שלימה ואינם אומרים שום תירוץ רק אומרים ויודעים בעלמם שחטאו חטאה (ב) גדולה ואיכ עושן תשובה האמתית וראוי להתכפר חטאם) :

ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת. עיין פירש"י שכתב שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים. ואינו מובן משה רבינו ע"ה שהי' עניו מאוד מכל האדם איך יאמר כזאת שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים מה לו בכך שיאמרו כן הא הי' עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה. אך הענין הוא דבקשה מרעיה הי' אחרי שהשי"ת הוא איים ואין תכלית אם יאמרו שהוא אינו כדאי לבקש עליהם רחמים

אבל גדול ממנו כדאי איכ אמה נוסן גבול ותכלית לגדולתו ית"ש. ובאמת לפי גדולת הכבוד ית"ש שהוא איים הכל אחד כי הוא שיה ומושה קטן וגדול (וכמו שפירשו בשה"ק ואל מי תדמיוני ואשה. פירוש שלמי שמדמיוני בין לפני גדול שבגדולים בין לפני קטן שבקטנים ואשה הכל הוא שיה לפניו ית"ש אחרי שכולם הם נבראים מאתו ית"ש ואין לו שום ערך ודמות לשום נברא ולכן הכל שיה לפניו). ולכן אדרבה לפי שאני קטן מאוד ראוי שימלא השי"ת בקשתי כדי שלא יאמרו שאני אינו כדאי וכו' ונמלא שיאמרו שיש ח"ו גבול לגדולתו ית"ש ולכן ראוי שימלא השי"ת בקשתי להראות שכולם שוים לפניו בהשוואה פשוטה כי הוא איים ואין תכלית כנ"ל :

רא היו ישראל ראויין לאותו מעשה אלא להורות תשובה (ע"ז דף ד'). וקשה דהי' לו להקב"ה לכחוב יתור אות בתורה לדייק מזה שמועיל תשובה לרבים ולמה הולך לבוא לידי מעשה כזאת; אך הפירוש להורות תשובה הוא לשון הריון שטבור שישראל עשו אז תשובה שלימה גם אנתו יכולים לעשות תשובה. אבל אם הם לא היו עושים תשובה לא היינו יכולים לעשות תשובה (כי ע"י שהי' אללם בחי' הריון ע"ז בא לבחי' לידה שכולל אנתו ג"כ לעשות תשובה) :

וראה כי עמך הגוי הזה. ואינו מובן פירוש תיבות אלו. אך יבואר עפ"י מה שאמר היהודי הקדוש מפרשיםאח וללה"ה בפירוש הכתוב וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים שפירשו

עפרות זהב

להקב"ה בעולמו אלא אולר של יראה שמים בלבד. וזהו צבית גנוז היינו האולר של יראה שמים שם טוב הננעה וליתן הישות להשי"ת :

(ב) עיין בספר הקדוש תולדות יעקב יוסף פרשת אחרי בפסוק ואל יבוא בכל עת אל הקודש מה שביאר פסוק וסלחת לעוני כי רב הוא וכחבתי ענין זה במק"א ואכ"מ :

עפ"ז

שפירשו שכשהשי"ת ראה א אז ידעו שיש אלקים בעולמ כנ"ל בפרשת שמות שכנ בגשמיות כן יש קטין בר ברותניות הוא ראה ולכן בב"מ אי תני אני מלאה מלאתי ראיתי. שלכאורה אי הי' הריא לומר דמלאתי ה עפ"י הכל מובן שיטן שה הוא ראה הריא שגם בגשמי

(ג) עפ"ז כבין מקראי קו ויאמר אליו אם מלאתי חן בעיניך וגו' הלא פני האדמה. ולא יאריך הפעם אם אין פניך הולכים והניחותי ל

הנה עפ"י דברי רבינו זל את בני ישראל מכני עפרות זהב אות א' כי עין יראה) ועי"ז גורם רפואה ולי יראה והוא אחר ברכת ראה יראתו ית"ש ואז גורם רפ אומיות יראה) על יצרו ה כאשר הי' צעת מורבן בהמי כמו שפירשו ברית כרתי ל חדשי תמוז ואל וזה מה אנתו האריה שהוא

והנה כבר כתבנו לעיל נ הי' אל לדיקים שיש רק עין הי' אל יראיו רק עי והנה כאשר ביקש משה רבי עינים להשים בהם אהבתו השם שלם ואין הכסא שלם יראה (שכן ראש וסוף תיבת כמו שנאמר במדרש איכה נ שהוא שמחה ובאמת מיוס נ שלם. והנה כאשר ביקש מר ויראה. השיב השי"ת פני י לפניהם. ואולם משה רבינו

שנמחו הפשעים והחטאים על מה יש עוד לעשות תשובה. אלא הענין הוא כי קודם מחיית הפשעים, היצר מסמא ומטמטם את הלב עד שאינו יודע ומרגיש אם חטא, אינו רואה נגעי עצמו והכל ישר בעיניו. רק כשזוכה האדם שנמחו פשעיו וחטאיו, אזי מאירין לו עיניו ויודע מה שחטא ושצריך לעשות תשובה, עכ"ל.

יג.

מאמר הרה"ק מזוואלין זצוק"ל, אשר משנה תורה הוא תשובה, שכך דרכה של תשובה לחזור ולהזכיר לו כל מעשיו לטהר לבבו, וכענין (תפילת י"ח) השיבנו אבינו לתורתך "והחזירנו" בתשובה שלמה לפניך עכ"ל.

לב נשבר

יד.

76 אמרו חכז"ל (סנהדרין יז.) בית דין שראו כולם לחובה פוטרם אותו עיי"ש. מאא"ז זצוק"ל מקאזמיר, הלא זה בלתי מובן כנודע והוא נגד השכל. וכדי לתרץ זאת, הקדים ואמר בשם הרה"ק מפרשיסחא זצוק"ל, שאמר טעם

על מה דגבי חטא המרגלים דכתיב (כמדבר יד לט) ויתאבלו העם מאד, המורה על גודל החרטה שהיה להם על זה. ואם כן יש להבין מדוע לא הועיל להם אותה החרטה והתשובה. ובפרט שמצינו דגבי חטא העגל שהיה חטא יותר חמור, ואף על פי כן היה מהגני התשובה אפילו לעבירה גדולה כזו שהיה כפירה בעיקר רח"ל.

ואמר על פי מה דאיתא ברבינו יונה בריש ברכות (א: ד"ה והא דאמרינן), הטעם על מה דחטאת היה בדמי מעה אחת, ואשם תלוי צריך בעד מ"ח מעין כמבואר בכריתות (כו ע"ב במשנה), ולכאורה היה צריך להיות להיפוך. להחמיר לגבי מי שעשה עבירה בודאי, ממי שעשה בספק עבירה. וביאר דבאמת העיקר הוא התשובה והחרטה בלב. ועל כן באם יש ידיעה להאדם על חטאו, בניקל הוא לעשות תשובה, כי על ידי הידיעה נשבר לבו בקרבו וכא לידי חרטה. אבל באם שמסופק אם חטא, קשה לו להיות לב נשבר, כי עדיין מתחזק בלבו שלא חטא. ועל כן החמירה עליו התורה, להראות שצריך התחזקות יתירה על התשובה, עד כאן מרבינו יונה.

וזהו הענין, דאצל חטא העגל שהיה חטא הראשון, נשבר אז לבכם על זה

שנאמר (הושע יד ב) שובה ישראל עד ה' אלקיך, כלומר אף בהגיעך עד ה' תדע כאלו הנך עומד עוד מרחוק ממנו ואתה צריך לתשובה מחדש, לכך אמר עוד הפעם קחו עמכם דברים ושבו אל ה'.

יג. קונטרס תפארת ישראל, תשרי תש"ו עמ' מ [הובא בשער הפרשיות פ' דברים ד"ה אלה].
יד. דברי ישראל פ' ויקרא דף טו ע"א, בהגהות (האמרי שאול) אות ל.

למאד, כי המה התשובה בפרט שו שאמר מע חטא העב כן נתקבל שידעו דו בלבם דמ ויתכפר ל מהחטא נשבר, לו בשם הרד ועל ד ואמר, דו תמיה הנ לחובה פ בוודאי ד והיה לו שנתחייבו שאינו ני האדם יו שבלבו, התורה נ תשובה אחד ה שתשובת מחפש ז מגדיל ח לבו. אב בוודאי י בעצמו

טו. בית
טז. נחמ

ספי מאמר יחזקאל
רננו יחזקאל יחזקאל

לכו בקרבו, ועושה תשובה שלימה, ועל כן פוטרים אותו כנ"ל, עכ"ל"ק ודפח"ח.

מודה ועוזב

טז.

מוטב שלא יאמר אדם שום תירוץ על חטאיו. אדם הראשון אמר תירוץ האשה אשר נתתה עמדי (בראשית ג יב), וחטא בזה. משה רבינו לא אמר רק אנא חטא העם הזה (שמות לב לא). שאול אמר תירוץ (עי' שמואל א, טו), דוד לא אמר שום תירוץ רק אמנם חטאתי, ונמחל לו (עי' שמואל ב, יב יג).

טז.

הענין מה שלא הועיל לאדם הראשון תשובה, אף שבאמת הוא לא היה חייב כל כך, כמו שאמרו חז"ל במדרש (ב"ר פ' יט ה) שחווה נתנה עליו בקולה. וכאן בעגל שמשה רבינו בעצמו אמר שחטאו חטאה גדולה (שמות לב לא) ועם כל זה נתכפר להם. והטעם הוא, שעיקר צריך הבעל תשובה לידע שחטא, וכמו שנאמר (ירמיה ב לה) הנני נשפט על אמרם לא חטאתי. כי כשיודע שחטא על כל פנים כשעושה תשובה לא יחזור ויחטא, כיון שמכיר שחטא. אבל מי שאין מכיר שחטא ואומר תירוצים על החטא אינו תשובה כלל, כי היום יש לו תירוץ זה, ולמחר יחזור ויחטא ויאמר

למאד, כי עדיין לא ידעו דתשובה מהני, כי המה היו הראשונים שפתחו פתח התשובה לרבים, לכך היו בחרטה גמורה. בפרט שעשו עבירה גדולה כזו, כמו שאמר משה רבינו ע"ה (שמות לב ל) אנא חטא העם הזה חטאה גדולה וגו', ועל כן נתקבלה תשובתם. אבל גבי מרגלים שידעו דתשובה מהני, מפני זה חשבו בלבם דמה בכך, והלא נעשה תשובה ויתכפר לנו. וגם היה אצלם לחטא נקל מהחטא של העגל, ממילא לא היו בלב נשבר, לכך לא נתקבל תשובתם, ע"כ בשם הרה"ק מפרשיסחא זצוק"ל.

ועל זה סיים אא"ז זצוק"ל מקאזמיר ואמר, דעל פי זה שפיר יובן על נכון תמיה הנ"ל, למה בית דין שראו כולם לחובה פוטרים אותו. אך י"ל, דבאמת בוודאי התשובה מועיל לכל העבירות, והיה לו להיות מועיל אף לאותן שנתחייבו מיתת בית דין גם כן. אך שאינו ניכר אם עושה תשובה גמורה, כי האדם יראה לעינים ואינם יודעים מה שבלבו, ועל כן ממיתים אותו. אמנם התורה נתנה לנו סימן לידע אם עשה תשובה שלימה. והוא, דכל זמן שיש אחד המלמד עליו זכות אז נדע שתשובתו לא היה כראוי. כי גם הוא מחפש אותו הזכות בתוך לבבו, ואינו מגדיל חטאו כל כך, וממילא לא נשבר לבו. אבל באם שראו כולם לחובה, אז בוודאי לא מצא גם הוא שום צד זכות בעצמו לחפות על חטאו, ובוודאי נשבר

טו. בית יעקב - לקוטים, ועיין לעיל שער הפרשיות פ' בראשית ד"ה הענין.

טז. נחמד מזהב פ' כי תשא ד"ה אנא, דף כה ע"א.

רעיון זה ג"כ נלמד מתורתו של רבינו יונה בשערי תשובה. כתב רבינו יונה (שערי תשובה – שער העשרים) וז"ל להשיב רבים מעון ... ודוד עליו השלם אמר במזמור התשובה (תהלים נא, טו) אלמדה פשעים דרכיך וחטאים אליך ישובו, עכ"ל. ועיין בספר זאב יטרף (להרה"ג ר' זאב הכהן הוברמן שליט"א חלק י"כ פרק יא) שהעיר על רבינו יונה שמונה קירוב רחוקים כחלק מתשובה והרי מצוה זו שייכת לכל אדם אפילו אינו בעל תשובה ולמה מונה חיוב זה כחלק מתשובה. ותי' בספר הנ"ל שרואים מכאן שהחיוב לבעל תשובה לחזור בתשובה דומה לחיוב תלמוד תורה שהוא ללמוד ע"מ ללמד. וזה גם כדברי האהל יעקב הנ"ל שבעל תשובה במיוחד יש לו הכח להשיב רבים מעון כיון שהעוברים עבירה מרגישים שיש להם שייכות לאדם זה שחייו פעם היו דומים לחייהם. בספר זאב יטרף הנ"ל כתב שבאמת ענין זה מפורש במילים קצרות בדברי הגמ' (ע"ז דף יז.) וז"ל ואמר רבי לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן אלא שקורין אותן רבי, עכ"ל.

אחד המונעין מן התשובה הוא יאוש. אדם מרגיש שכבר נשקע הוא בעבירות ושוב אין לו תקוה. אמנם אחר הביאור הנ"ל שיש אפשרות לתקן העבר עד כדי שזדונות נעשות לו כזכויות יש לנו עידוד גדול לחזור בתשובה.

הכרת החטא

76 והנה כיון שאדם יכול להרגיש רגש חיובי כלפי עשיית תשובה, שוב יכול להתחיל תהליך זה ע"י התבוננות במעשיו כדי להכיר חטאיו. הכרת החטא היא התחלת התשובה.

מבואר בספרי החסידות (עיין בספר המעיין הנצחי להרה"ג ר' צבי אסטרייכר שליט"א) שהיה הבדל יסודי בין חטא העגל לחטא המרגלים. הקב"ה סלח לכלל ישראל בחטא העגל באומרו סלחתי כדבריך בניגוד לחטא המרגלים. בחטא העגל כתיב (שמות לב, לא) אנא חטא העם הזה חטאה גדולה וגו'. כלומר משה קרא לחטא חטאה גדולה כיון שכלל ישראל הכירו חטאם. אמנם, בחטא המרגלים כתיב (במדבר יד, מ) הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו. הבעש"ט פירש שכלל ישראל

לא הודו בחטאם אלא רי החטא וממילא היה סלי וממילא לא היה סליחה.

חשיבות הענין של ותאמרי כי נקיתי אך שב עכ"ל. וכן מבואר בחז (כת, יז) וז"ל מכסה פשע שואל, שנאמר (שמואל שואל מעמלקי הביאום, כד, יז) ויאמר דוד לאלקי

סיבה עיקרי שמונע כתוצאה מהצלחתו של ז שהאדם הגדול ומוצלח (ברכות לד.-לד:) שהכה כל ברכה וברכה ובסוף ו וממילא צריך הכנעה יתי

בענין זה יש להעיר ביום הכפורים ברכי נפע עכ"ל. אולם, הרמ"ע מו שהג"ה במס' סופרים ש כוונת המס' סופרים לק אלא קאפיטעל (קג) ש הסולח לכל עונכי הרופ ליום הכפורים. יש להעיר מלאכיו גבורי כח עושי (ויקרא רבה א, א) וז"ל נ הכתוב מדבר, עכ"ל. ש הקב"ה ואינם עובדים

דוקף ג"ח. צ"ח
 י"ג ר"נ. צ"ח א"ח
 מוקרר-ע"פ
 א"ש

לא הודו בחטאם אלא רק אמרו שה' אמר שחטאו. בחטא העגל היה הכרת החטא וממילא היה סליחה, ואילו בחטא המרגלים לא היה הכרת החטא וממילא לא היה סליחה.

חשיבות הענין של הכרת החטא מפורש בפסוק בירמיהו (ב, לה) וז"ל ותאמרי כי נקיתי אך שב אפו ממני הנני נפשט אותך על אמרך לא חטאתי, עכ"ל. וכן מבואר בחז"ל (מדרש תהלים מזמור ק') על פסוק במשלי (כח, יז) וז"ל מכסה פשעיו לא יצליח ומודה ועוזב ירחם – מכסה פשעיו זה שאול, שנאמר (שמואל א טו, יד-טו) ומה קול הצאן הזה באזני ויאמר שאול מעמלקי הביאום, ומודה ועוזב ירחם, זה דוד שאמר (שמואל ב כד, יז) ויאמר דוד לאלקים הלא אנכי חטאתי וגו', עכ"ל.

גאווה מונעת תשובה

סיבה עיקרית שמונעת התבוננות להכרת החטא היא הגאווה. הגאווה היא כתוצאה מהצלחתו של אדם בממון או בחכמה וכדו'. חז"ל מלמדים אותנו שהאדם הגדול ומוצלח ביותר צריך יותר הכנעה. שהרי מבואר בגמ' (ברכות לד. ל-ד:) שהכהן גדול כורע בסוף כל ברכה וברכה ומלך בתחלת כל ברכה וברכה ובסוף כל ברכה וברכה. כפי גדלו יש יותר חשש של גאווה וממילא צריך הכנעה יתירה.

בענין זה יש להעיר עוד. איתא במס' סופרים (פרק יט הל' ב) וז"ל ביום הכפורים ברכי נפשי (שם קד) וממעמקים קראתיך ה' (שם קל) וכו', עכ"ל. אולם, הרמ"ע מפאנו (שו"ת רמ"ע מפאנו סי' כה מאמר שני) כתב שהג"ה במס' סופרים שכתבו (שם קד) הוא טעות סופר וצ"ל (שם קג). אין כוונת המס' סופרים לקאפיטעל (קד) שהוא ברכי נפשי שאומרים בר"ח אלא קאפיטעל (קג) שהוא לדוד ברכי נפשי את ה'. וכתוב שם (קג, ג) הסולח לכל עונכי הרופא לכל תחלואיכי. ממילא מאד שייך קאפיטעל זה ליום הכפורים. יש להעיר שבקאפיטעל זה (קג) מופיע הפסוק (כ) ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, עכ"ל. ואיתא במדרש (ויקרא רבה א, א) וז"ל במה הכתוב מדבר אמר רבי יצחק בשומרי שביעית הכתוב מדבר, עכ"ל. שומרי שביעית הם גבורים שמכניעים עצמם כלפי הקב"ה ואינם עובדים הקרקע בשמיטה. יוצא שהקאפיטעל תהלים של

רבינו ד עליו דרכיך הכהן קירוב זו בעל ז מכאן שהוא מיוחד ש להם ה הנ"ל ה וז"ל זן רבי,

וע הוא ז לתקן לחזור

ה, שוב הכרת

ר' צבי ורגלים. בניגוד גם הזה שכלל ה) הננו ישראל

יו"כ הוא הקאפיטעל של שמיטה. הצד השוה ביניהם הוא הכנעה שמבטל הגאווה. יו"כ שהוא יום תשובה וסליחה צריך הכנעה כלפי הקב"ה כי בלעדה הגאווה ימנע את התשובה, וכן שנת השמיטה היא הזמן שמכניעים עצמנו באמונה שלימה כלפי בוראנו. שנה זו היא שנת השמיטה ולכן היא מאד מוכשרת לחזרה בתשובה.

L

יו"כ זמן של לוחות שניות – י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן עם י"ג מדות הרחמים

יו"כ הוא הזמן הכי מוכשר להתחלה מחדש. יו"כ היה הזמן של הלוחות השניות ובוזה היה זמן התחדשות של כלל ישראל. וביחד עם זה באו י"ג מדות הרחמים (שמות לד, ו-ז).

דאיית בספר זכרון שמואל (להרה"ג ר' שמואל טויבענפעלד זצ"ל חלק א' דרוש א' ליום הכפורים) הסבר השייכות בין הלוחות שניות לבין י"ג מדות הרחמים. הסבר זה מבוסס על פי יסוד שקבע הבית הלוי (דרוש יח) שהיה הבדל יסודי בין הלוחות הראשונות לשניות. בלוחות ראשונות היה כתוב עליהם כל התורה שבכתב ושבע"פ. ממילא לא היה מושג של תורה שבע"פ שהרי הכל היה בכתב על הלוחות. אמנם, בלוחות השניות לא נכתב עליהם תורה שבע"פ ובזמן הזה התחיל המושג של תורה שבע"פ. ההבדל בכך הוא שמבואר בגמ' (ערובין נד.) וז"ל וא"ר אלעזר מאי דכתיב חרות על הלוחות אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל רב אחא בר יעקב אמר אין כל אומה ולשון שולטת בהן שנאמר חרות אל תיקרי חרות אלא חירות, עכ"ל. לפני חטא העגל הגוים לא יוכלו לשלוט על כלל ישראל וממילא התורה שבע"פ היתה כתובה ולא היה חשש שהגוים יקחו אותה מאתנו. אמנם, אחר חטא העגל שהגוים יכולים לשלוט בנו היה צורך שיהיה בע"פ כדי שישאר אך ורק בתחום של כלל ישראל כמבואר בגמ' (גיטין ס:). וממילא בזמן ההוא היה תורה שבכתב ותורה שבע"פ.

הבית הלוי המשיך להעיר שכתוב בתורה (שמות לד, כז) ויאמר ה' אל משה. כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית

ואת ישראל, עכ"ל. רש"י) לאיסור כתיבת תורה שבע"פ. בא ביחד עם הלוחות השניות.

על פי יסודות אלה מבואר הוא הי"ג מדות שהתורה נדרשה בהן. מבואר בבני בשם המגיד ממעזריטש זצ"ל י"ג מדות הרחמים. הרי משה (לפי השיטה שקל היא מדה עונה ואביה ירוק ירק שהוא י אמר למשה אם אתה רוצה ל קל) תדרוש הי"ג מדות שתור זה מבואר הזכרון שמואל ע שהתורה נדרשת בהן ממילא

נראה שיש מוסר השכל י"ג מדות שהתורה נדרשת ב של למוד התורה, שהוא הו להטביע בנו הי"ג מדות של מוסר לפרשת כי תשא) שיעט לחוד אלא צריכים ההנהגה ל שאול האם התורה שעסק איתא בספרי על הפסוק ד) המשתמש בו עושה בגופו ר הבריות בהילוכם ובדיבורם ו אש דוער ניכר שהיה בו האי במעשיו.

עוד יש להוסיף דאיתא נ יתבי חליף ואזיל גניבא עליי הוא א"ל אידך מקמי פלגו שליט"א העיר עפ"י גמ' זו הוא לא בעד חכמתו אלא ב

76 (ד) מקלות מים רבים אדירים

מקלות | מים רבים אדירים | משברי ים וגו' נ"ל לפרט על פי מה

משברי ים וגו' נ"ל לפרט על פי מה

שראיתי בשם הגאון מו"ה לעמיל ז"ל אבד"ק א"ש"י על הפסוק (להלן ק"א) נהרות צלל שם ישבנו גם בכינו וגו', דקשה מאי גם. רק דאיתא במדרש... זה שצרו של ים. אצל יוצן על פי מה דאיתא בצראשית רבה... היו זוכים על שנתרחקו משכינת עוון, וניחם אותם השי"ת בזה שיקחו מהם המים בחג ומלח שהוא גם כן ממים על כל הקרצנותי ע"כ. ולפי זה שצרו המים שנתרחקו מאור העליון, ורפואתן היה ניסוך המים וקרצן מלח, ונמלח כשצרו המקדש ואין עבודה, חזר השצר למקומו. והיינו כי גדול כים שצרך, מי שצרך לרפא שצרו של ים הוא ירפא לך, דרפואה אחת להם שיצנה ציהמ"ק. והנה שחזר השצר למקומו חזר הבכיה למקומו, וכיון שצאו אל המים השיגו ציהמ"ק המים, לכך אמרו גם בכינו, עכ"ד ודפח"ח. ואני הוספתי נוסף דגם הוא טפל, שציהמ"ק המים הוא יומר גדול. ועוד הוספתי נוסף לומר דמקודם צכו על שירדו משמים לארץ, והיה צכיה על ענמן צכניה הגשמית על העדר גדול ועל שפלתן, אצל כשהשיגו צכיה המים שהוא רק על התרחקן מאורו ית"ש, גם הם וצכו על צכניה הרוחנית, והיינו בזכרנו את ציון. ולפי זה יש להמתק ית"ש כי גדול כים שצרך, ר"ל אם שצרך גדול כים, דהיינו צכניה הרוחנית הוא האל אצלך, אז מי ירפא לך, ר"ל מי שעמיד לרפא שצרו של ים כו' והכן.

תהלות ישראל

76

כג. בספר חוט המשולש פ' דברים. כד. איכ"ר ב יו. כה. עי' ב"ר ה ד, לא פירשו התחתונים מן העליונים אלא בבכיה, ועי' הערה דלהלן. כו. עי' יפ"ת שם, וז"ל, וענין זה מבין באגדה שהביא שם טוב ק' שם טוב בדרשותיו לפ' ויקרא, זה לשונו, מים התחתונים נקראים הבוכים וכי' לפי שבשעה שחלק הקב"ה את המים נתן אלו למעלה ואלו למטה התחילו התחתונים בוכים וכי' אמרו אוי לנו שלא זכינו להיות למעלה להיות קרובים ליוצרנו, מה העיון פניהם ובקעו תהומות ובקשו לעלות, עד שגער בהן השי"ת וכי', אמר הקב"ה הואיל והכפתי עשיתם כ"כ אין להם רשות למים העליונים לומר שירה עד שישלחו רשות מכם וכי', ולא עוד שעתידים אתם ליקרב ע"ג המזבח במלח ונסוך המים ע"כ, ומקצת דברי המדרש מובא ברוש"י וק"ו ב יג, ועי' רבינו בחיי פ' ויקרא שם שהביא גם כן לשון המדרש הנ"ל, וע"ע תיקוני ת' ה' יט וז"ל, דמים תחאין אינון בוכין ואמרין אנו בעיין למהוי קדם מלכא וכי' ובעין לסלקא לעילא ע"כ. כז. שבכיתם היה בשביל קרבת אלקים, ועל כן בכייתו טפלה לבכיה שלהם.

מצודת ציון

מצודת דוד

(ד) אדירים. חוקים: משברי ים. הם גלי הים:

(ד) מקלות. אצל יומר מקלות מים וגו' ויומר משברי ים יחוק ה' היושב צמרוס ולא יוכלו לט

יך | נאמנו מאד לביתך

ס רבים, דהא מנאר צגמח"כ דאספיינוס קיס חמרו אדיר צמרוס ה', והיינו מקלות מים רבי ועל פי האמור אחי שפיר דהוא שירה, וגם ס יוד במרום דייקא, ששם ההתגלות שכינתו, מים רבים אדירים נשמע משברי ים כנ"ל, ו

יש לפרט, כי ידוע מהמדרש"י (בראשית א ב) משיח, מרחפת על פני המים, זה תשובה, (י) (מ"ה לא ח) צכני יצאו וצחחוננים אובלים. והנ מעות לא נעלול, מכל מקום אין חזק כמו האט ר"ל מוקלות של תשובה וצכיה ודו אם מרגישין צצצן כים, ומה הוא אדיר ו מאורו ית"ש, והכן זה כי נכון הוא

היך נאמנו מאד וגו'. על פי מה שפירש צס (צמדר כ יג) המה מי מריצה, על פי

זה אומר וכו'. והיינו (שס) אשר רבו בני ישרי יהושע דאין משגיחין צבת קול"ה, ואף על

תהלות ישראל

שח"ט כאן, וז"ל, מקלות מים רבים, מעשה באדריאו ע"י עוד ביקש לידע מה המים מקלסין להקב"ה, עשה לשלן לאוקינוס, ועלו ואמרו כך שמענו לאוקינוס מקלס ז ב"מ נט ע"א. לא. ר"ל משברי ים הוא שהתגלות על שה"ש דף נו ע"ב, עה"פ (ז ו) ראשך עליך כ ית' ת' כא דף מד ע"א. לד. ז"ל במשיבת נפש שם, כן התנאים ואמוראים שנעשו על ידי רהטים היינו מ חלוקת בכני ישראל היינו התנאים כנודע בתקונים דף נ עם הקב"ה, והקב"ה נקשר עם דעתם לבטל את דעתו ו חזין בבת קול, ושיעור הכתוב ואמר עוד מלך אסור ב עם דעתם של תנאים ע"י מחלוקת שנעשה ברהטים ה שאם לא היה מריבה ביניהם לא היה ב"ק יוצא כלל ל שום מחלוקת כנ"ל ע"כ, ועי' מגלה עמוקות אופן עד כני ישראל, ר"ל בהכאות הסלע גרם משה שהתורה יו לה. עי' ב"מ נט ע"ב. לו. שהוא קידוש שמו יו

מצודת דוד
דברי הנצי"ח המעידים על התשובה המה נאמנים מאד ו לאורך ימים ולא מחרב עוד:

ספר תהלים
צמ פירוט
גבול אש
האון רבי ישע
אל"ף שק"ק אוב"ח

שער

אשר

לפרשת דברים

7 במגילת איכה על נכרות צבל שם ישבנו גם כתינו. וילך חדא למס דווקא כשישבו אלל המים בכו על הסורבן. גם מאי אשמעינן קרא חס שבכו כשכתינו אלל המים. גם חיבה גם כתינו אין לו שחר דגם משמע כתינו לשון ריבוי ומי לא סגי אי סוי כתיב שם ישבנו וכתינו וכו' וכו'.

ותחלה יל לבאר מדרש איכה על פסוק כי גדול כים שברך מי ירפא לך. מי שירפא שבר של ים ירפא גם שברך עכ"ל. וסמדרש סביל אינו מוצן כלל דשבר של ים לא ידענא מאי הוא ומאי שייכוי יש לו לשבר של ישראל דחלי זס חס. וכראש לבאר ט"ס פשוט.

עפ"מ דליתא במ"ד פ' בראשית פסוק וסי רקיב בחור המים. וז"ל כשאמר הקב"ה כן בכו המים שירדו למטה בעולם השקל עד שפייסם שסם חס. סלויב שיקחו מהם לניסוך המים על המזבח. וכן ט"כ קרבנך חקריב מלח שזא ממים ולפי"ז בודאוי צומן הסורבן. שנחבטל מהם הפיוס סכ"ל וודאוי חרו המים לבכות במקדס. וז"ש גדול כים שברך מי שירפא שבר של ים. דהוינו השבר שאירע לסם ע"י הסורבן שנחבטל הפיוס שלסם. ורפואתם וסי פ"י צנון בסמ"ק שיחזור לפחיד במסרס. אז ירפא גם שבר ישראל.

ולפי"ז ממילא מצואר כונת הכתוב. כי כשכתינו ישראל בגלותם מירושלים לנכרות צבל ורלו שבכו המים על שבר שלסם סנוול לסם כעת פ"י ביטול המקדש ככ"ל אז נחטוררו גם סם לבכות עמסם על שברם שלא יתרפאו עד שיתרפאו גם המים משברם. וז"ש על נכרות צבל שם ישבנו וכשראנו שבכו המים על שברם גם כתינו אכחנו עמסם כי שבר אחד לסם ודו"ק.

מגילה דף ס' ע"א במחני ט"ב שחל לכוון בשבת מאחרין אבל לא מקדימין שרשיי מאחרין וכו"ס ליי"ז בחמז. ולא מקדימין טעמא מפרש בגמי עכ"ל. ויליך חדא מניל לרשיי דכ"ס ליי"ז בחמז ואי ס' הוא שאין חילוק אל"ל רשיי אפרשו. וגם וליך מש"כ רשיי ולא מקדימין טעמא מפרש בגמי אין סדר לרשיי לכתוב וטעמא מפרש בגמי. אלא במקום שטעמם אינו מסורש מיד. ולא צכס"ז דמפרש מיד סטעם אחר דברי סמחני.

ונ"ל עפ"מ דגרסיי שם אר"א אר"ח רבי רחן בקדושה של זיפורי ציי"ז בחמז וביקש לעקור ט"ב ולא סודו לו חכמים ומסיק צטי"ב שחל בשבת ואמר רבי סואיל ונדחה ידחס. ולא סודו לו חכמים. ופירש"י ולא סודו לו מט"ב וכי צטי"ב קול יסודא משום דק"ל לרשיי כלל אי חל ט"ב בשבת גם ליי"ז בחמז בשבת ואי כבר לא סודו לו ציי"ז בחמז ק"ו שלא יודו לו צטי"ב דחמיר טפי ואיך ביקש אח"כ לדמות ט"ב מהאי סברא אט"כ דבאמת ציי"ז סודו לו רק צטי"ב דחמיר לא סודו לו עכ"ד ודבריו סמוכים מאד שסרו רשיי כי במחני ולא מאחרין וכו"ס ליי"ז בחמז ולדבריו סרו סודו לו ציי"ז בחמז דנדחה לגמרי. וחו לדבריו סוי סלכס דכ"ע מודו ציי"ז בחמז אס חל בשבת דנדחה לגמרי וחס לית' דלא נמלא דיפס זו בשום סוסק. עכ"כ דכוונת רשיי שכחצו דולא סודו לו מט"ב כוונתם לרוח אחרת.

ודואי דבודאוי רשיי ס"ל דגם ציי"ז בחמז לא סודו לו מהאי ס' דלית לכו כיון שנדחה ידחס. ומס שסקסס הקול יסודא כיון דכבר לא סודו לו ציי"ז בחמז דמקודם איך ביקש לטקור ט"ב מהאי סברא. זס אינו קושיי כלל דו"ל דרבי בעלמז עודנכ לא עלתס על דעתו סאי סברא דנימא סואיל ונדחה ידחס. עד שסגיט ט"ב אז עלתס על דעתו סאי ס' דנימא סואיל ונדחה ידחס ולא סודו לו חכמים. וכס"ז מלינו כמס קטמים דסדר אמר רבא וכו' וסור מסברתו דמקדס. וסא דכ" רשיי ולא סודו לו מט"ב כוונתו דלא נימא כיון דגם רבי רחן ציי"ז בחמז גם מוס לא סודו לו ולכך פירשיי דלא סודו לו מט"ב אבל לסחור צרח"ס ציי"ז בחמז צוס גם חכמים סודו לו. וכן צלמת פסקו כל סוסוסקים דרח"ס אינו אסור בכל ג' זומות כ"א צטי"ב לחוד. סונל מוס דגם רשיי ס"ל דציי"ז בחמז שחל בשבת אינו נדחה לגמרי כ"א מאחרין וחס יצואר דברי רשיי במחני וגם מס שדקדקנו לפיל.

ודואי דלכאורס קשיי מניל לרשיי לפרש אכס דקחני מאחרין דכ"ס ליי"ז בחמז דמאחרין דלמלח דווקא ט"ב שחל בשבת הוא דמאחרין. משום דמארינן כחס א"ר יוחנן אי סוויס חס קבעתו צעשירי וא"כ וודאוי עכ"ס כשחל בשבת ונדחה מומו רלוי לקצוע צעשירי משום דכ"י רלוי מחסילס לקצוע צעשירי. בודאוי אין ס' לסקדים מש"כ ציי"ז בחמז דליש סאי ס' דרי יוחנן אטש"ר דכ"ל למחני דמקדימין.

אכ"ן נראס דסחמא דגמי ט"כ לס"ל סכי ולס"ל כלל טעמא דרי יוחנן. דסא קאמר בגמי סעמל דמאחרין

דמאחרין משום ס"ל לסגמי פד דס"ל לסגמי ד טעמא משום בחמז. וחס כ ליי"ז בחמז וק ולא מקדימין טו וכו' ול"ק טעמ ליי"ז בחמז וי פ שער

מדרש פ בהקדים

רק וידבר מש באמרו במדבר סוכר מסס ו שחמילס סג חוכחתו נחור סמדר סן ינ פינד וכו' סג יטן לא סאמג לא סוי רק ז חלס סדברים לא יאזת לומי שלקס צו גם סית' אל כל סחלוס

ולכאורו

בשיטת וסס איך סוכר זס צמעשכ זמרי אכן סגס צא דמשכ כסן שסחעלל מנ מש"כ פנחס כיון דלא ס'י

אכ"ן לכאו

ספר חוט המשולש

שיר א"ב - מהאון ל אפרחיהו גוי צ"ל
אבצק"ק א"ט

מי אל כמוד וגו' ותשליך במצולות ים כל חטאתם וגו' [מג"א סי' תקפ"ג סק"ה] ומגערים שם שולי הבגדים. והוא לרמז בעלמא

יום הדין לשום כל אחד אל נפשו ענין בריאת העולם ושהשם יתברך מלך הארץ, וכ"כ הרמב"ם במורה ח"א פ' ע"א וז"ל אם העולם מחודש יש לו מחודש בלי ספק וזה מושכל ראשון כי המחודש לא יחדש עצמו אבל חדשי וולתו הוא השי"ת וכו', עי"ש. הרי לפניך כי באמנות החודש אנו עומדים על מציאת השי"ת במושכל ראשון וע"ז נאמר ותשליך במצולות ים כל חטאתינו כי באמת המתכוונן בצנין של מצולות ים מכיר שהעולם מחודש ועי"ז עומד על מציאת השי"ת ומתחרט על כל עונותיו וחטאיו נמחלים ועי"ז יפלו החטאים במצולות ים, והוא מבואר למשכיל, כי המים אשר הם עתה כאן ילכו להם ע"כ הולכים למים לתת אל לבם לשוב ממים הזדונים הנגרים ע"פ אדם עכ"ל"ק [ועי' בס' מלאה קטורת מהגאון מפקס זצ"ל דרוש כ"ח]. *

ד' כתוב בס' קצה המטה (לגסי ושי"ב הגה"צ אבדק"ק מאדע זצ"ל) וז"ל, זה שרואים דגים חיים לסימן שלא ישלום בנו עיה"ר ונפרה ונרבה כדגים (ובהגהות מנהגים כותב מפני שאנו משולים כדגים חיים הללו שנאחזים פתאום במצורה, כך בני אדם נאחזים במצודת המות והדין, ומתוך כך נהדרה בתשובה יותר), ובכתבים [וכ"ה באלי' רבה] הוסיף כדי לעורר עינא פקחא דלעילא שלדגים אין גבנונים ועיניהם פקוחות תמיד, ועיני ה' אל צדיק' מראשית השנה ועד אחרית השנה [ולכן אומרי' גם תהלים ל"ג הנה עין ה' אל יראיו], ולפי"ז נראה דצריך ליכך דוקא לנהר, וסתם נהר יש בו דגים, אבל המעיין בהאריז"ל יראה דעיקר טעמו לכוון כשאומר ותשליך במצולת ים כל חטאתם שישליך כל העונות והמקטריגים במצולת ים העליון, [וכי' עוד טעם דמים מורים על חסדים, ולזה מהני גם כאר מים חיים], ועוד שמעתי טעם דהוא לרמוז כי סיבת העונות כולם ע"י עול הגלות והם נקראים מים רבים כמשה"כ הצילים ממים רבים מיד בני נכר, לכן הולכין אל המים להראות התנצלות עונות, ולזה ג"כ אין חילוק בין באר לנהר, וכפי הנראה מהאריז"ל נהר יותר מוכרח, רק אי ליכא נהר אומרי' על הבאר עכ"ד.

76 ה) בס' ייטב פנים (כאכני זכרון לר"ה אות מ"א ובמאמר קידושין לסוכות אות י"ט), נוהגי' לילך לנהר וגו' נ"ל טעם הדבר להתעורר בתשובה ע"י מי הנהר, ע"ד שהביא בס' תפלה למשה (תהלים) פי' הפסוק

* בס' מטעמים החדש ענף יר"ט סי' ה' ראה אחת ועלתה לו בשמים בחלקו דברי הרמ"א שבבאן לבי טעמים אמנם תרואה וראה כי אחת הוא

ספר פני המים

זר זמני תש"ן

הרה"ק ר' שמואל רבבין שווארץ זצ"ל, ת"ק

זכא לאו ז"ל הרה"ק ר' אליעזר זכריהו רייך

ליתן לב להשליך את החטאים ולחפוש ולחמור דרכים מהיום
 והלאה שיהי בגדיו לבנים ונקיים מכל חטא. (מטה אפרים סימן
 תקצ"ח ס"ד, ועיין בלבוש ובמנהגים).

הפסוק על נהרות בכל שם ישבנו גם בכינוי מה גם, ופי' הגאון מהר"ל
 ז"ל דאי' במדרש כי גדול כים שברך וגו' מי שעתיד לרפאות שברו של
 ים הוא ירפא לך, ויובן למה דאיתא במדרש שמים החתונים הי' בוכים
 על שנתרחקו משמי מרום וניחם אותם ה' שיקחו מהם לניסוך המים
 בחג ומלח שהוא ממים לקרבנות, ולפי"ז שברן של מים שנתרחקו מאור
 העליון ורפואתו ניסוך המים ומלח, וכשחרב ביהמ"ק ואין עבודה חור
 השבר למקומו, והיינו כי גדול כים שברך מי שעתיד לרפאות שברו של
 ים הוא ירפא לך, וכיון שחזר השבר למקומו בחרבן ביהמ"ק חזר הבכי'
 למקומו, וכיון שבאו אל המים השיגו בכי' של מים, לכך אמר גם בכינוי,
 עכ"ד, ובוה י"ל פקדת הארץ ותשוקקה וגו' או פלג אלקי' מלא מים,
 כלומר מה שפלג וחלק אלקי' [מלשון נפלגה הארץ, פלג לשונם]
 נתמלא ונשלמה, וכבר אמרו שזה גלי הים כי רוצים להתנשאות לשוב
 למעלה למקומם, ומה יקח האדם מוסר השכל האין ישא נפשו אל ה' לדבק
 בו ואיך ירד עשר מעלות יתר אחורנית להתרחק מאור של מעלה
 על ידי חטאיו ופשעיו הנה העת לשוב אל ה' בבכי, ודמעה
 תרדנה עיניו מאין הפוגות כמו שמים החתונים בוכים ומתנשאים לשוב
 למקור העליון ק"ו האדם שיש בו נשמת רוח חיים חלק אלקי ממעל מהראוי
 לפשפש במעשיו וישיב אל ה' וירחמהו וגו', ויש פלגי מים ירדו עיני כמו
 שמים נפלג ונחלק מלמעלה וירדו למטה, כי כן ירדו עיני על לא שמרו
 תורתך, וזה טעם שהולכי' לנהר לישא ממנו ק"ו הג"ל עכ"ד, ועי' בס'
 זקן אהרן בדרוש הששי לר"ה ובס' קדושת יו"ט ח"ב בדרוש ט"ו שם L
 (ו) ויפה כי גם הגאון מהרש"ק זצ"ל בס' החיים בטעם התשליך עפ"ם
 שאמרו בהוריות י"ב כי גרסיתו על נהרא דמיא כי היכא דמשיך
 נהרא ימשכו שמעתייהו, ועי' פרש"י, כן י"ל הכא דכמו שעתה בפינו
 כל היום לשבחו ולהתפלל לו, כן יהי' כל השנה, ולכך נראה לילך דוקא
 לנהר הנמשך ולא לבאר ובור מכונס עכ"ל, — ועוד יש לתת טעם, עפ"י
 חכז"ל בברכות במעשה דרע"ק שהי' מקהיל קהלות ברבים ולמד תורה
 בעת הגזרה ואמר משל לדגים במקום חיותנו אנו מתיראים שלא במקום
 חיותנו עאכ"כ, ע"כ לעורר על רעיון הנשגב הנ"ל אין הולכי' רק לנהר
 שיש בו דגים דוקא, לרמוז דכמו הדגים דמקום חיותו הוא במים ואם
 פורש ממים פורש מן החיים, כמו כן נקבל על עצמינו להיות דבוק
 בתורה בכל השנה, ואז נזכה על ידה לכל טוב, (השמטות לס' ק"ה ח"ב)

עוד

עוד שמעתי בעיקר המנהג לילך אל
 (שמואל א' ז') וישאבו מים ויש
 ושיכו ליבהון בתובתא כמיא לפני ה' ו
 אנו לפניך כמים הללו הנשפכ

ועי"ל בטעם הליכה לנהר, למ"ש בס' ישמח
 גדול כים שברך מי ירפא לך, דידוע מא
 הולכי' שם הם שבים ללכת, ואף שנחסר ה
 דרפואה היינו תשובה, וישראל עושי' תשו
 והיינו כי גדול כים שברך כמו שהים אין
 כן שברך שבר העונות אף שאתה עושה ח
 על הראשונות לכך מי ירפא לך, ועי'
 והשליכו מעשיכם הרעים ולא כמו בריה'
 המעשים אשר השלכתם בריה' שעבר ול'
 לאותה בושח או לאותה כלימה, או לנו מי
 עיי"ש שהאריך בדברים קדושים

(ז) בס' אוצר התפלות ראיתי, לפי שביום
 עלינו ומלכותא דשמי' כעין מלכו
 המלכים אלא על המעין וכמארז"ל בהוריות
 כתוב בקרא מלאכים א' א' פסוק ליג ל'
 אותו אל גיחון וגו' ומשח אותו שם למלך
 דשופר בריה' לדעת ר' סעדי, גאון ז"ל הכ
 מה שצוני הבוי"ת לתקוע בשופר בריה' יש
 הראשון, מפני שהיום תחילת הבריאה שבו
 וכן עושים המלכים בתחילת מלכותם שתוקו
 להודיע ולהשמע בכל מקום תחילת מלכותו
 שופר הריעו לפני המלך ד', וכוה מצינו
 ב' ט"ו פ' יו"ד) כשמעכם את קול ד'
 בחברון" (מלאכים א' א' ל"ד) — ותקעת
 שלמה" (מלאכים ב' ט' י"ג) — ותקעו בשו
 בס' הפרד"ס ובס' נפש חי', ועד"ז כתב ו
 הבגד בשעת תשליך, וכשממליכין מלך מ
 נהג גם היום) וכדכתיב (מלכים ב' י"א ד')

* וכן היא כמדרש שמואל (שוח"ט) פ' י"ג
 יל, וז"ל ויקבצו המצפתה וישאבו מים וישפכו לפנ
 וישפכו את לבם כמים עיי"ש, [וכן העירני הב' החרו